

ОЛЕКСАНДЕР КРИВОВЯЗА

ЛІСЬКО український княжий город

Торонто

— 1976 —

Канада

ОЛЕКСАНДЕР КРИВОВЯЗА

ЛІСЬКО
український княжий город

(Заходами Ініціативної Групи Ліщан)

Зредагував Юліян Бескид

Накладом
ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ КАНАДИ

Торонто

— 1976 —

Канада

ALEXANDER KRYWOWIAZA

L I S K O
Ukrainian Princely Town

Published by
CANADIAN LEMKO'S ASSOCIATION

Toronto

—

1976

—

Canada

Інж. Олександр Кривов'язя

*НАЩАДКАМ БЛАГОРОДНИХ УКРАЇНСЬКИХ МІЩАН
З КНЯЖОГО УКРАЇНСЬКОГО ГОРОДУ
ЛІСЬКА*

Редактор

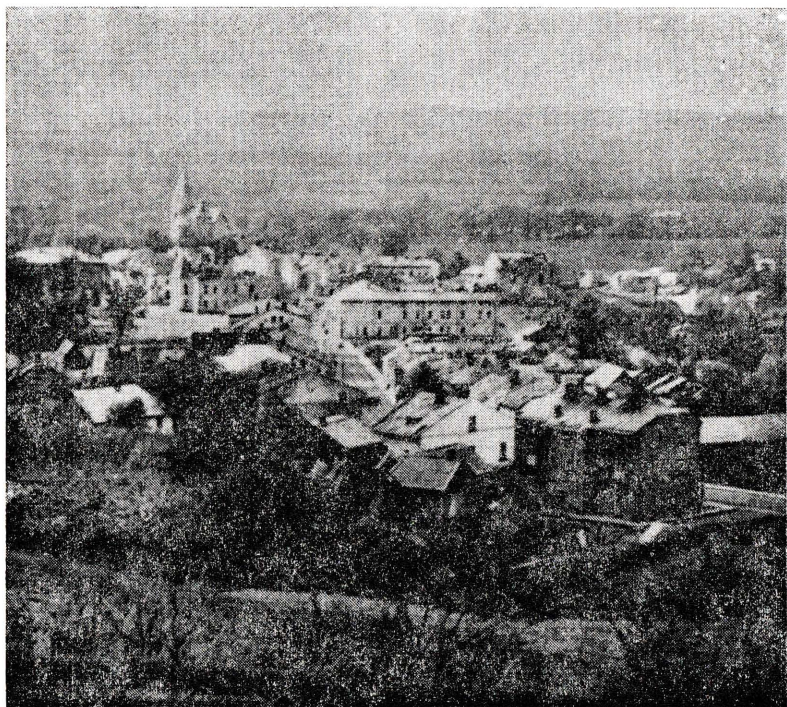
ДО ІСТОРИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

У початках 1954 року зорганізувалися колишні уроженці українського міста Ліська й околиці та створили "Ініціативний Гурток для видання книжки про Лісько і Ліський повіт". У зв'язку з наміченою працею велась посилена переписка між поодинокими членами гуртка й всіми, що могли в тому ділі допомогти. Гурток очолював д-р Юрій Маковський, кол. лікар у Ліську; ініціатором видання книжки був д-р Орест Ярославич, кол. адвокат у Ліську; члени: проф. д-р Іван Любомирович, інж. агроном Дмитро Мачай, дир. Андрій Стадницький (українська кооперативна гуртівня в Ліську в 1939 році), д-р Юрій Дякунчак (лікар УГА в Ліському повіті) та інж. Олександр Кривовяза. З українського жіноцтва Ліщини співпрацювали: п-ні Іванна Калинич з Ярославичів і п-ні Марія Маковська, дружина д-ра Юрія Маковського, відома письменниця Марія Остромира (псевдо), яка підготовлені та прислані матеріяли оформлювала й переписувала на машинці до остаточного зредагування.

З великим смутком і жалем слід відзначити, що в 1958 році помер д-р Орест Ярославич, автор розвідки про політичне постання в Ліському повіті (надруковане в газеті "Лемківські Вісті", ч. 8, 1969 р.); у 1959 році помер д-р Іван Любомирович; у грудні 1962 р. помер інж. Дмитро Мачай; в лютому 1956 р. помер д-р Маріян Ярославич, кол. адвокат у Ліську; в січні 1963 р. помер д-р Юрій Маковський; в червні 1963 р. помер дир. Андрій Стадницький; в жовтні 1965 р. відійшов у вічність інж. Олександр Кривовяза; а найболючіша вістка, що в Ланкастері, Н. Й., коло Боффало, упокоїлася в Бозі сл. пам. Марія Маковська-Остромира, 28-го жовтня 1969 року.

...Неповна це історія княжого города Ліська, але й вона буде для майбутнього історика причинком до глибших студій та повнішого й всебічного наświetлення нашої історичної української Правди, зокрема на українській княжій землі Лемківщині.

Юліян Бескид

КНЯЖИЙ ГОРОД ЛІСЬКО КОЛО СЯНОКА

Поставити тверду дату про заснування старовинної української оселі над рікою Сянок — княжий город Лісько — без усяких сумнівів один з найстарших на західних українських землях — нелегко. В основному початки Ліська треба зв'язувати з історією тієї частини українських земель на заході України, що зветься Лемківщиною. Коли до сьогоднішнього дня знаходяться на Лемківщині з перед-християнської ще доби праісторичні поховання, глибоко та повсячасно шановані місцевою українською людністю (дарма, що вони ще досі не розкопані та не просліджені вправною рукою українського археолога), вони є свідками нашої української старовини та нашого українського "Я" на всьому Лемківському Бескиді.

Нам зовсім не цікава загарбницька політика всяких польських короленят і королів, байдуже, чи вони названі "хоробрими" Болеславами, чи "сміливими"; далі так звані "великі" Казимири, чи Ядвиги й Бони, всякі ягелончики, — цеж не були їх лицарські чини й подвиги, лише пряма завойовницька, насичена ненавистю і зрадою польська захланність, глибоко зв'язана з найбільшим лихом польського народу та його віковичною недугою — його варваським шовінізмом.

Доки український господар не буде справедливо подарити на своїй предківській, українській землі та його українські вчені не прочитають до найглибших надрів книги української землі Лемківщини та історично виявлять непофальшовану історичну Правду, — всякі намагання (і тенденційність!) чужих істориків (у тому й польських) — це шукання магічною палицею джерельної води на пустині.

Безперечно, український город Лісько, як і десятки інших українських городів від Сяну аж поза Дунаєць і Попрат були основані та збудовані українськими руками для оборони перед ворогами: монголами, ляхами, татарами та польськими короленятами з їх магнатерією, zdeгенерованою шляхтою, включно з дуже хватськими езуїтами. Якщо українське місто Лісько, як і взагалі українська західня земля — Галичина, і з нею Лемківщина переходила на хвилях сторіч у ворожі, загарбницькі руки, — це ще не є жодним доказом, що ця земля є польською (якби татари не щезли з карти Європи, вони теж мали б претенсії, що це татарсько-монгольська земля); для політичної історії важливий фактор — хто заселявав свою землю, а не хто цю землю загарбував і поневолював. І французький цісар Наполеон був аж під Москвою, але французькі історики не кричать у небо-голоси, що від Висли по Смоленськ — це французька земля. І Гітлер розбишака окупував усю Україну та поломив свої зуби аж під Волгоградом, а німецькі історики не відважаться горлати, що Україна — це їх німецький “фатерлянд”.

Старі українські городища в Городку, Монастирку, Бахльовій, Мичківцях, Гочві; про стару українську оселю з княжим замком у Сяноці говорить літописна згадка під 1151 роком, коли тут при владі був посадник перемиського українського князя; далі в напрямку до княжого Перемишля город Дубецько з руїнами оборонного замку; на схід від Дубецька є Красичин, де відкрито оселю з римських часів (II - III століття); далі Радимно і Ярослав з княжим замком. Першу історичну звістку про український княжий город Перемишль маємо з 981 року. Як виявили археологічні розкопки, на місці, де було старе городище, збереглися сліди давніх потужних валів, фундаменти круглої церкви-ротонди з X-го століття, фундаменти бувшого тут монастиря, або княжих палат і ве-

ликої трьохнавної, мурованої з білого, тесаного каміння, церкви-катедри, яку побудував український перемиський князь Володар.

Прослідити та вивчити українську давнину на всіх просторах нашої великої батьківщини України — це наш спільний священний обов'язок.

Юліян Бескид

ВОНИ ТВОРИЛИ ІСТОРІЮ ЛІСЬКОЇ ЗЕМЛІ

В архіві сл. пам. Олександра Кривовяза, автора матеріалів про українське місто Лісько над Сяном, заховалася для нас цінна пам'ятка, знімка ліського хору та українського проводу з-посеред інтелігенції та міщан з 1900 року. Зроблена знімка з нагоди відходу з Ліська отця Івана Секели та приходу нового пароха о. каноніка і декана Івана Бірецького.

Сидять від ліва: Старший брат Церковного Братства міщанин Андрій Раїнський, урядовець, Михайло Добруцький, диригент хору проф. Іван Савків, суддя д-р Степан Кміцикевич, посадник Ліська міщанин Йосиф Біляк, Ліський парох у початках ХХ століття о. Іван Бірецький, Ліський парох при кінці ХІХ століття о. Іван Секела, суддя Василь Зубрицький, адвокат д-р Іван Сас Струтинський, катехит о. Василь Федорович, секретар магістрату міщанин Микола Кривовяза.

Сидять на землі від ліва: Павло — син урядовця Добруцького, Олександр Кривовяза, Іван Березік, Петро Гац, Роман Біляк, Олена Храпкевичівна, Роман Гермак, Юрко Кіцак, син пароха (пізніший перемиський адвокат д-р Роман Секела), Михайло Спольський, Павло Березик, Олекса Раїнський.

Перший ряд за сидячими від ліва: міщанка “Польця” Філярівна, міщ. Тонця Кривовязівна (замужня Шатинська), міщанка Кметівна, міщанка Кіївна, міщанка Березиківна, “Маринця” (солістка хору, замужня Храпкевичева), міщанка Біляківна, міщ. Павлина Звіринська (сестринка бурмістра, замужня Мисевичева).

У другому ряді стоять від ліва: міщанка Фецагівна (артистка-аматорка 1912 р.), міщанка Марія Раїнська (внучка касієра магістрату, міщанина Юліана Янкевича), листонош Василь Шпилька, міщанин Іван Міняк, міщанин Петро Габлинський, міщ. Стефан Біляк (брат бурмістра, соліст хору), міщ. Ю. Кривовяза, міщ. Йосиф Храпкевич, міщ. Іван Ромович, міщанка Анна Долбанівна, міщанка Тонця Германівна (солістка, співала альтом). За Германівною стоїть міщ. Гац, а побіч нього також міщ. Гац.

Останній ряд від ліва: Антін Ромович (батько пізнішого хорунжого УГА Івана Ромовича), Фелікс Біляк (брат бурмістра), Адам Гермак, Іван Звіринський, Петро Мисевич, урядовець Іван Федорович, урядовець Василь Сорохтей, Стефан Гермак, Павло Долбан (помічник дяка, відтак дяк), Андрій Федеришак (соліст хору), Іван Кметь (перед першою світовою війною побіч своєї основної зарібкової праці урядовця у нотаря д-ра Бачинського, був книговодом в “Українській Касі” в Ліську), міщ. Юрій Фецак, останній по правій стороні знимки (за М. Кривовязою) стоїть Йосиф Габлинський, міщанин, член Українського Комітету, який 1. XI. 1918 р. перебрав у Ліську владу по розвалі Австрії.

Прізвища деяких українських міщан Ліська: Рудяк, Трушка, Кабай, Гопцус, Горняткевич, Добрянський, Мельничук, Кіцай, Міняк, Грибівський, Філяр.

Отець Секела провадив завзяту боротьбу на віроісповідному полі, його теж заслуга при стриманні дальшої латинізації нашого міщанства.

Добу українського організованого суспільного життя в Ліську при кінці ХІХ та в початках ХХ століть до 1908 р. слід назвати добою меценаса д-ра Струтинського та хору під диригентурою проф. Савкова. Вона передає національно свідоме та політично дисципліноване українське ліське міщанство черговій суспільній добі в Ліську від 1908 р. посиленій праці в "читальнях і кооперативах".

**
*

ПРО УКРАЇНСЬКИХ МІЩАН У ЛІСЬКУ

Ще на рідній землі завжди думав я про те, що праця про моє рідне місто Лісько потрібна хочби на те, щоб на підставі метрикальних книг докладно вивести процес латинізації, а в слід за тим ополячування нашого старинного українського ліського міщанства.

За часів панщини до 1848 р. Ліські міщани не мусіли робити панщини; це був привілей, який набувалося не лиш самим життям у місті, але й родовим походженням. Зі знесенням панщини перестали існувати ріжниця між міщанством та дооколичним селянством, яке до того часу мусіло робити панщину.

Ліський міщанин після 1848 р. щодо своїх прав від новоприбувшого (з-поза Ліська) жителя ріжнився тим, що мав право вживати безплатно міське пасовище. Це право на початку ХХ століття мало невелику вартість, магістрат за малою оплатою дозволяв уживати громад-

ське пасовище новоприбулим жителям нашого міста, які не були потомками давних міщан. (Жида в нас не займалися хліборобством).

СВІДКИ КНЯЖОЇ СЛАВИ НА ЗАХОДІ УКРАЇНИ

З лівої сторони — княжий замок у Сяноці, направо — княжий замок у Ліську. Формою будови, положенням на стрімких високих узбіччях Сяну ідентично подібні до себе ці два княжі українські замки, були в давнину оборонними твердинями перед татарською навалою на Лемківщині. Це не важке, що якась польська “крульова” Бона, чи Ядвіґа тут загіздила, силою чи зрадою прогнавши українських боярів — княжих дружинників з їх оборонних замків. Коли буде вільна Україна, українські археологи проведуть біля цих українських історичних замків розкопки та напевно знайдуть докази, що й Сяніцький та Ліський замки будували українські князі. Подібні українські укріплення — городища були над Сяном у Загір'ю, Перемишлі, Ярославі та Переворську; над рікою Ропою, що вливається до Вислока, були: Горлицька Сторожівка, Біч, Ропський Холм, Вжівський Городок і Шимбарт. Над рікою Вислокою були: Підгороддя, Сторожі коло Пильзна та Жмигород; у Дунайцевій долині — Яновицька Гирова, Сторожня, Рожнів, Чхів, Чорштин, Мельштин і інші; над Попратом — Мушина, Ритро, Любовня, Подолинець, Леміш і Спизькі Сторожі; над рікою Білою — Бобівська Сторожня, Городок коло Грибова з двома Сторожнями та Войнаровою.

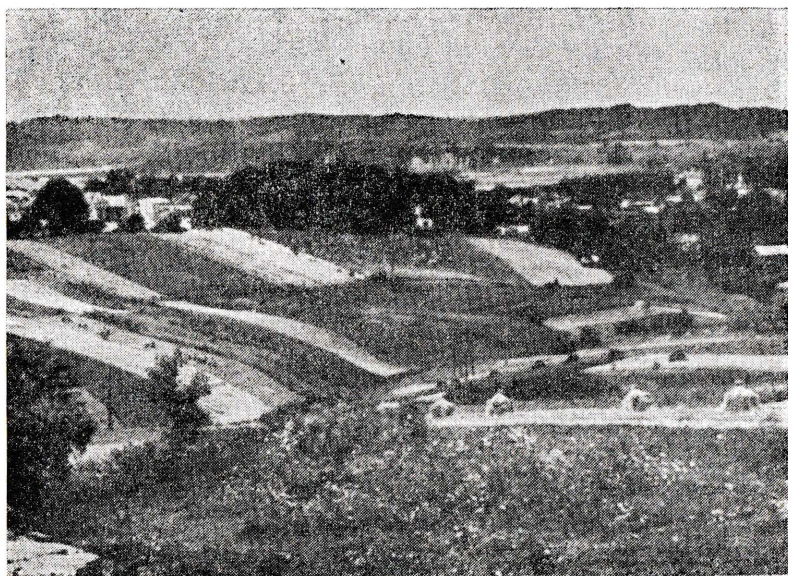
Нащадки Ліських міщан зперед 1848 р. ще в ХХ століттю вважали себе міщанами, гордилися своїм міщанством та творили замкнену в собі цілість, зі спільними прикметами в побуті, культурі, економіці та своєму світогляді.

Назву повітового міста Ліська взяли ліські міщани від слів “ліс-око” в значінню “око серед ліса”, або “око лісу”; довкруги Ліська багато лісів. Та й в самому місті між ринком і Сяном був ліс, який в половині ХІХ століття перемінено на парк (“панського огороду”), у західній частині якого стояв старий замок перемінений опісля для графів Красіцьких. Назва “Дубина” на частину гори над Сяном таки в самому місті, хоча тут на початку нашого століття не було навіть слідів по деревах взагалі, не відповідна.

Над стрімким, скелистим і високим берегом Сяну є найвища гора в місті “Башта”. В давніх часах, коли ще не було стрільного пороху, ліська башта мала ідеальне положення і для розвідки (видно з неї далеко на всі сторони) і для оборони (своєю недоступністю зі сторони Сяну). “Башта” належить до тих часів, коли за наших княжих часів був оборонний замок Собінь у віддалі около 5 км. від Ліська, над Сяном коло села Монастирець нашого повіту. З верха цієї гори “Башти” перед глядачем прекрасна картина на всі сторони: на півдні “Срібнолентий” Сян, ген аж “під скалу” за селом Ліською Посадою, зараз же за Сяном величава лісиста гора “Грушка”, село Гузелі, Веремінь, Лучки й далі ген далеко високі Балигородські гори понад 20 кілометрів віддалі від Ліська. За Сяном вздовж ріки “цісарська дорога” з Ліська через міст на Сяні на Гузелях у напрямі Балигороду та Тісної, далі на південь Карпат.

На сході лісом покрита гора Чільня, між Чільнею та Баштою кітловина вздовж потока “Пляциско”, громадське пасовище ліських міщан. У східно-північному

напрямку при кінці лісів Чільні височезна скала “Камінь” та ріллі ліських міщан “Під Камінь”.

Над стрімкими берегами ріки Сяну на горбовині побудоване місто Лісько, окрилене від півдня лісистими гірками, в сторону до Балигорода й до Загір'я — Сянока.

З Ліська “цісарська дорога” йде північним боком “Башти”, обходить легко вгору на “Середню Гору”, іде вгору на “Підкамінь”, де село Глинне. З Каменем в'яжеться легенда. Мати прокліяла свою дочку, що перемінилась у камінь, який ріс угору дуже скоро прямо на людських очах та аж тоді перестав рости, як прийшла тут процесія та поставила на цьому камені залізний хрест. Хрест на цій скалі дійсно стояв і доступити до нього не можна, бо довкола була пропасть — глибина.

У північному напрямі з верха “Башти” видно горішню частину міста з цісарською дорогою з ринку аж

“Під камінь” рафінерію нафти, торговищу, а далі яких три кілометри від міста, за селом Янківці, долиною веде залізний шлях Угерці — Лукавиця.

В західному та західно-північному напрямі решта міста з ратушем серед ринку, обі наші церкви, костел та замок, а ще далі висока гора за селом Постоловом по західній стороні Сяну. На цій горі західня границя Ліського повіту.

**
*

ШКОЛИ І НАВЧАННЯ

Перед першою світовою війною були в Ліську дві шестикласні школи, хлоп'яча і дівоча з програмою чотирьох клас народної школи та двох клас виділової школи. Після скінчення цієї школи ліського дитина відвідувала ще кілька літ т. зв. “Вечірню науку” один раз, деколи два рази в тиждні. В дівочій школі директором був українець М. Барна, другою українською силою була учителька А. Константиновичівна, своячка нашого пароха, яка таки в нього і мешкала. У хлоп'ячій школі був учителем українець, Іван Савків. Короткий час на заступництві около 1904 р. вчила в хлоп'ячій школі українка С. Ясеницька, дочка пароха в Балигороді (Стежниця). Крім цих українських педагогічних сил у дівочій та у хлоп'ячій школі був ще о. катехит, який нашому слабого здоров'я парохів о. Бірецькому помагав як со-траудник. Решта вчителів обох шкіл були польської національності.

Кожна з тих шкіл мала власний будинок з великим подвір'ям, гарний, поверховий будинок хлоп'ячої школи був замалий, українці з хлоп'ячої школи ходили на науку релігії до класи, рентованої в поблизькому до школи будинку міщанина Цьвіркевича. Польська хлоп'яча мо-

лодь оставалась в школі на науку релігії польським катехитом. Жиди вчилися своєї релігії теж поза будинком школи.

Кожної суботи в будинку школи в одній класі для хлоп'ячої молоді відбувалася наша "екзорта"-проповідь катехита. В неділі та наші свята ходили ми парами зі школи на тиху Службу Божу до парохіяльної церкви.

В роках 1903-1907 наші катехити часто мінялися, це були о. М. Федорович, о. І. Гамерський та о. А. Курило. З них найдовше вчив української релігії о. І. Гамерський (уродженець Сяниського повіту); це була людина дуже глибокого серця, патріот, опікун убогих та незвичайно ревний душпастир.

Програма науки була дуже обширна, учительські сили були дуже добрі та наука в нас була на дуже високому поземі. Викладова мова була польська і тому в першій класі, до якої вступала дитина по скінченні шість літ, вчили лише писати і читати по-польськи. У другій класі як головний предмет, крім польської мови, була українська мова, так, що по скінченні другої класи вісімлітня дитині вміла вже читати і писати в двох мовах. В третій класі, як предмет була ще німецька мова і дитина вчилася читати і писати по-німецьки "готиком" (німецькі, не латинські букви).

В тодішніх часах, коли то основними та найтяжчими предметами в гімназії була латина (8 років навчання) та грека (6 років навчання), головний натиск класно на граматику і наука німецької мови була в нас теж основана на науці граматики. Вже в народній школі, від першої лекції німецької мови, вчили німецьку граматику: конюгацію, деклінацію та будову речень; на текстових уступах в підручнику та в розмові з учителем вправляли учні примінення цієї граматики. По двох роках науки (у третій та четвертій класі) дитина вже вміла дуже багато. В гімназії на лекціях німецької мови говорено ли-

ше по-німецьки, але і тут головний натиск роблено на граматику. Висліди такого навчання були дуже добрі. Абсолювент гімназії добре володів німецькою мовою, що до знання німецької граматики далеко перевищав пересічного родовитого німця. Це все дуже позитивне.

Програма науки в школі в Ліську мала ярку польську національну закраску. В читанках польської мови був ряд уступів з польської історії; учні мусіли їх добре виучувати. На науці співу вчили польських патріотичних пісень. Літом вся дітвора шкіл, крім жидівської молоді, йшла на якісь відправи на плянти при статуй Матері Божої з написом “Королева Польщі”. Тим не менше ліська школа українську дітвору не робила перевертнями, польськими патріотами. Лісько було надто українське.

Невелика скількість ліської молоді йшла до дальших шкіл поза Ліськом (до Сянока, Перемишля або Львова). Дівчата з нашого міста в тих часах йшли до дальших клас виділових шкіл, відтак до чотирикласового учительського семинара.

До гімназії приймали після закінчення четвертої, або шостої класи ліської школи. В обох випадках треба було перейти вступний іспит до першої гімназіяльної класи. До іспиту треба було таки добре бути підготованим: три предмети, викладову мову гімназії, до якої ми здавали (українську або польську) при чому роблено натиск на граматичний розбір складного речення, німецьку мову та рахунки. Хто добре написав письменну частину іспиту, був звільнений від устної.

У 1907 р. з ліської школи виїмково дуже багато, бо аж шістьох учнів пішли до гімназії: чотири поляки (син повітового старости, судді, урядника скарбового т. зв. “фінанса” і податкового езекутора), два українці (син надлісничого з Глинного, та автор цієї розвідки, одинокий міщанський син). Упродовж трьох місяців перед кінцем шкільного року крім науки в школі ходили ми по-

полудні до вчителя четвертої класи Івана Савкова до його приватного мешкання й тут три або чотири години денно приготував він нас до вступного іспиту. В висліді того ми були дуже добре підготовані і всі ми цей іспит здали в гімназії в Сяноці.

1908 рік був переломовим у організаційних формах українського суспільного життя Ліського міщанства через оснування "Читальні Просвіти" в Ліську, за яким у 1909 р. слідувало оснування української кооперативи

НА ВІЧНУ ГАНЬБУ ЛЯХАМ!

Українська католицька церква св. Параскевії в українському селі Райське, коле Ліська (обі світлини з 1972 р.)

У старинному українському селі Райське, що було основане, як десятки інших українських осель на княжій землі Лемківщині, в княжій добі, до часів насильного вигнання автохтонів з їх прадідних осель у злочасних 1946-1956 роках, парохом Райського був о. **Крилош. Яросевич**, якого найстарший син Сидір — воляк Української Галицької Армії — віддав своє молоде життя в 1917—1920 рр. в обороні Батьківщини, другий — Мирон перед I світовою війною був суддею в Сяноці; Маріян і Орест — адвокати.

Сьогодні це прекрасне українське село Райське затоплене водою; лише руїни церкви на горбку осталися як свідок минулого.

(споживчий sklep) “Народний Дім” у Ліську. Ця зміна організаційних форм була наслідком персональних змін в українському проводі Ліська. Дотеперішній, давній, в своїй праці випробуваний та дуже успішний провід відійшов. Меценас д-р Іван Сас-Струтинський важко захворів і вже не зміг брати участі в суспільному житті. Диригент хору, проф. Іван Савків призначений на нове місце праці директора школи в одному з повітів над Збручем. Довголітній посадник Йосиф Біляк через свій глибокий вік, вже не хоче бути посадником. На його місце прийшов поляк, але теж міщанин. Наш другий основний стовп у магістраті втратили ми через смерть секретаря Миколи Кривов’язи; на його місце не вдалося пропхати українця Володимира Геца, секретаря громади та дяка в селі Ванькова, хоч він мав усі дані на цей пост у нашому місті, з приписаним для цього урядовим іспитом у Львові. — Лісько повинно мати секретаря, хоч із кількома скінченими гімназіяльними клясами, — домагалися поляки та в 1905 році переперли поляка зі Львова, людину, що правда, не шкідливу, але все таки не українця.

Нова форма організації українства в Ліську прийшла до нас з заходу з української колонії в Кракові, яку привіз до Ліська ліський міщанин Михайло Габлінський, вертаючися після кільканадцять літ своєї неприязности настало до Ліська.

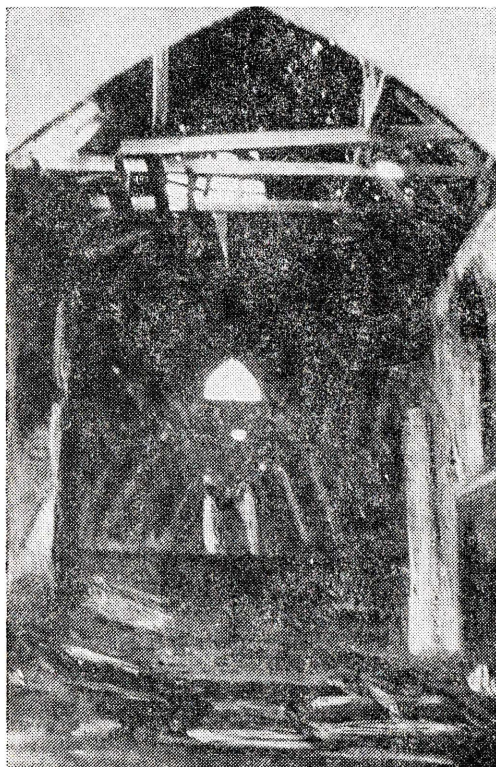
**
*

ЧИТАЛЬНІ “ПРОСВІТИ”, ДРАМАТИЧНИЙ ГУРТОК

Лікар, родом з села Лучки, ліської парохії, д-р Юрій Маковський, тоді ще як гімназист вищих кляс, був особисто присутній на установчих зборах “Читальні Просвіти” в Ліську у 1908 р. і він подав крім Михайла Габ-

линського ще про інших міщан, які більше активно підпирали справу заснування нашої читальні. Не маю під рукою відносного листа д-ра Ю. Маковського і тому лиш з пам'яті наводжу з них Антона Ромовича (батька пізнішого хорунжого УГА Івана Ромовича); першим головою нашої читальні — пише в листі д-р Юрій Маковський, — був тодішній наш парох і декан о. Іван Бірецький, який серед парохіян тішився великою пошаною.

ОСЬ ТАК ГОСПОДАРЯТЬ НА КНЯЖІЙ ЛЕМКІВЩИНІ

Заснування “Читальні Просвіти” в Ліську спричинило відкриття “Просвіти” в селі Глинне нашої парохії, де 1912 року за ініціативою д-ра Юрія Маковського (у Глинному мав він своїх вуйків Веремінських), першим її головою був О. Коциловський, власник посілости у Глинному, батько нашого Перемиського Єпископа сл. п. Кир Йосафата Коциловського.

Ліський повіт поділений був на чотири судові округи з своїми судами в Ліську, Балигороді, Устриках Долішніх і в Лютовисках. Була теж читальня “Просвіти” в селі Ваньковій, заложив її в останніх літах перед першою світовою війною тодішній студент прав Любомир Мисик, син активного українського патріота місцевого пароха о. В. Мисика.

Треба згадати, що о. В. Мисик і його дяк та секретар громади у Ваньковій, Володимир Гец уже в 1903 р. були членами основниками “Філії Товариства Просвіти” в Сяноці (гл. Юліян Тарнович “Ілюстрована історія Лемківщини”, Львів 1936, стор. 230).

При ліській читальні утворено аматорський драматичний гурток. Дуже активним його членом був тодішній гімназист (“студент”), відтак студент університету (“академік”), пізніше лікар д-р Юрій Маковський.

Перед 1914 р. під час шкільних вакацій літом наш драматичний гурток під проводом та при активній участі студентів нашої парохії ставив вистави “Свекруха”, “Украдене щастя” і т. д. в Ліську, а деколи і в селі Постолів. З тодішніх наших студентів, активних учасників драматичного гуртка треба назвати д-ра Юрія Маковського (героїчні ролі), д-ра Івана Любомировича (комічні ролі) та Івана Ромовича. Також завдяки тодішнім студентам щороку під час вакацій читальня уряджувала фестин на поляні в лісі Чільні на Глинному.

Поміч студіюючій молоді була у 1908 р. початком другого суспільно важного явища в Ліську; того року

Д-р Орест Просевич, учасник Української Галицької Армії, адвокат у містах Ліського повіту в Західній Україні; помер 29-го липня 1958 р. в Мінеаполіс, Мінесота на 61 році життя.

при фінансовій допомозі ліського українського студентства післано до української гімназії в Перемишлі Івана Ромовича. Його родичі, ліські міщани, маючи восьмеро малих дітей, не були в стані самі це зробити. Поміч на оплату меншання і харчу Іванові Ромовичові в бурсі св. О. Миколая в Перемишлі давано протягом чотирьох літ (збірщиком був Михайло Габлинський). Іван Ромович був відзначаючим учеником в усіх клясах гімназії, крім того визначався незвичайно великими філологічними здібностями. У вищих клясах гімназії (починаючи від п'ятої кляси) мешкав приватно поза бурсою, удержувався сам з давання лекцій своїм однокласникам. Під час першої світової війни скінчив гімназію, покликаний до австрійського війська, та будучи вже старшиною ("фенріх", тобто хорунжий) попав у російський полон, перебував в таборі полонених глибоко в Московії, після заключення мира у 1918 р. вернувся щасливо додому. В часі наших визвольних змагань боровся на фронті як хорунжий УГА, попав у польський полон, та помер у шпиталі табору полонених коло Берестя Литовського. З Іваном Ромовичом

(уродж. 1896 р., помер 1920 р.) утратило Лісько не лише високоякісного та характерного інтелігента і багато надійного громадянина, але також і поета.

Д-р Маріян Жросевич — родж. 1890 р., гімназію закінчив у Сяноці, опісля студіював право; старшина УГА; докторат у Празі, нестрифікував у Кракові; в 1941 році був адвокатом у Ліську до 1944 р., опісля з братом Орестом опинився в Інгольштаді в Німеччині, де й помер у лютому 1956 р.

Один з польських авторів говорить, що ліська парохіяльна церква св. О. Миколая, сьогодні замінена польською владою на магазин, не представляє собою більшої вартости для утримання минувшини, тобто не представляє собою нічого цінного з точки архітектури. Однак зовсім інакше навіть архітектуру тої церкви будемо бачити, коли освідомимо собі з яким трудом, якими жертвами наші предки цю церкву будували.

Рік побудовання церкви подають 1842. В тому році закінчено або вже в цілості, або може лише “згрубша” саму будову, тобто мюри, дах, копулу на даху та дзвіницю над притвором церкви. Однак середину церкви (престіл і т. д.) провізорично залишено ще із старої церкви, яка стояла на тому самому місці.

Літом 1904 року дуже гарно помалював середину церкви маляр В. Копистинський, збудовано новий престіл, новий гарний іконостас, дзвони на дзвіниці допов-

нено новим великим дзвоном та покрито дах церкви бляхою. Пізніше, після 1904 р., додаткові улаштування в церкві (купно нового, другого свічника около 1906 р. проведено завдяки тодішньому катехитові о. М. Курилові та купно після першої світової війни нових образів на побічні вівтарі нотарем д-ром Маковським) вже не належать до закінчення будови церкви.

Визначний український національний діяч, уродженець Ліської землі, Тимотей Старух, народж. 27 лютого 1860 року в українському селі Вижня Бережниця, коло Ліська; посол до австрійського парламенту й Галицького Сейму; за УЗНР посадник міста Бережани; невгнутий оборонець прав українського народу; помер 27-го квітня 1923 року.

Нотар д-р Маковський працював у Ліську до 1933 р.; він був автором багатьох українських книжок, описав він арештування та вивіз наших людей до Талергофу на початках першої світової війни.

Тодішній катехит о. Курило був поетом (його поезії вже тоді появились друком), прекрасним співаком (що дуже добре гармонізувало з нашим хором), а крім його акції купна свічника утривалився він у нашої пам'яті ще тим, що не дозволяв себе цілувати в руку, під час христосовання (цілування хреста) на Великдень надягав рукавички та мовив, що не буде христосувати, якщо люди під час того не перестануть його цілувати в руку. Новий

свічник замітний тим, що був великий та мав дуже багато свічок, повішено на стелі перед тетраподом, на місці попереднього, а старий повішено в задній частині церкви. У 1933 р. ліський уродженець о. проф. Іван Горняткевич під час відвідин на вакаціях своєї родини в Ліську, звернув увагу, що старий свічник далеко цінніший від нового своїм мистецтвом та архаїчністю (звисаючі, різані, скляні, геометричні фігури різних видів та красок).

Ліська церква була справді велика (відповідаюча своєю величиною для обслуження населення міста та шістьох доколичних сіл парохії*), висока (доволі кисня для дихання навіть, як церква повна людей), мурована (грубі, масивні мури, добре відпорні на випадок пожежі). Над стелею стрих, покритий доволі стрімким дахом, до якого добудована типічна для наших церков "баня". Надбудівка над притвором є дзвіницею.

Парохіяльна церква в Ліську була в центрі міста, побіч ринку. Довкруги церкви дуже великий, від непам'ятних часів уже неживаний цвинтар. На ньому перед входовою стороною до церкви дерева у більшій кількості, передусім каштани. На краю полудневої сторони цвинтаря кількасотлітній дуб. До парохії в Ліську належало українське село Глинне, де батько єпископа Коциловського мав фільварок, безпосередньо сусідуючи з Ліськом та належало до ліської парохії. В самому Ліську одна із сестер єпископа Коциловського мала свого швагра міщанина. До Ліська з Глинного ходилось за кожною справою (церква, пошта, уряд, склеп і т. д.), так що жити в Глинному було силою факту і життям у Ліську. Єпископ Коциловський був у Ліську дуже шанованою особою ще з часу своїх молодих літ та і він самий відтак, будучи вже Єпископом ще добре пам'ятав прізвища

*) До Ліської парохії крім міста Ліська належали ще села Посада Ліська, Гузелі, Веремінь, Лучки, Глинне та Янківці.

ліських міщан. Вже як Єпископ не раз приїжджав до Глинного, де до останнього часу в колишній хаті свого батька, а тодішній хаті своєї сестри, мав свою маленьку, скромну кімнату з хрестом та клячином до молення. З кругів близьких до Єпископа в Глинному знали ми в Ліську, що Єпископ мав намір оснувати на Глинному санаторію для хворих на туберкульозу священників.

Д-р Юрій Маковский
(† у січні 1963 р.)

Була ще гарна палата рідні Соловіїв у Середньому Селі коло Ліська, власність відомого та визначного правника у Львові за австрійських часів.

Найдавнішого потомка священника із українського Ліського міщанства, про якого всі знали в Ліську, дала родина Габлинських. Був він родоосновником священничого роду Габлинських. З радістю довідалися Ліщани на еміграції, що бабуня відомого науковця і атвора, адвоката д-ра Степана Ріпецького походила з прямої лінії з роду Габлинських.

Двох братів Гермаків у другій половині XIX століття виїхали з Лиська. Один з них священник, одружений із сестрою Кир Йосафата Коциловського, Перемиського, Самбірського і Сяніцького Єпископа, останньо перед другою світовою війною був парохом у Рудецькому повіті, у Гошанах. Другий перенісся до Сянока і саме він був батьком того Гермака, діяльного українця з укінченим правничим факультетом, про якого в своїх працях про Лемківщину згадував мгр. Володимир Бучацький. (Один з молодших Гермаків ходив до сяніцької гімназії з Юліаном Бескидом).

У другій половині XIX століття два Горняткевичі виїхали з Лиська і оба стали родоначальниками українських високоосвічених родів. Один з них був директором народної школи в Лиську та мав трьох у Лиську народжених синів: Івана, Миколу та Дамяна. Микола, колишній член Української Галицької Армії, помер. Іван, священник, полевий Духовник Української Галицької Армії, перед другою світовою війною вчив релігію в гімназії в Станиславові. Дамян, академічний маляр, професор, автор багатьох праць, містоголова Української Вільної Академії Наук у ЗСА.

Для унагляднення, як Лиське міщанство шукало прожитку і поза Лиськом, зокрема для унагляднення, що лиське міщанство ось хоч би через особисті родинні зв'язки, взаємне відвідування себе не жило "за дошками забитому відосібненню", навпаки — воно було в живому контакті із зовнішнім світом: Лиське міщанство мало свояків не лише у інших місцях повіту (Балигород, Устріки Долішні, Лютовиська), але також у багатьох містах Галичини, як у Сяноці, Самборі, Добромилі, Перемишлі, Львові та в інших. Лиський міщанин римо-католик, кравець, батько останнього за Польщі в 1939 році директора львівської електривні інж. Станислава Козловського, переїхав до Львова при кінці XIX століття, однак усе своє

життя був у живих зв'язках з своєю близькою українською родиною в Ліську (Габлинські і Кривовязи). Один з ліських міщан був навіть на високому пості у Відні. Ще більше цікаве, що ліські міщани найшли дорогу і у царську Росію та в Німеччину. У Винниці один ліський міщанин був фотографом, під час першої світової війни був інтернований в Сибірі (в Тобольську), як австрійський громадянин. У приблизно 1906 році кілька міщанських родин у Ліську займалися дуже солідно своїм родовим деревом, щоб вичислити, яка частина спадку припадає на поодиноких з них по помершій Лісчанці, яка стало жила в Берліні.

В тих часах доволі легко було виїхати на заробітки до ЗСА. Користали з того і ліські міщани. Ліський міщанин, будівничий Мельничук кількома наворотами їздив до ЗСА. Інший знов міщанин найнявся в ЗСА на корабель та кілька літ їздив ним по цілому світі, що розуміється не осталося без наслідків також на його широкий світогляд, коли він вернувся до Ліська, то багато інших міщан неодне від нього довідалися.

На стало до ЗСА менш більш у перших роках нашого століття виїхали: Йосиф Ромович (з тих Ромовичів, у хаті яких за Австрії приміщувалася "Читальня Просвіти"), О. Кметь, Іван Габлинцький та Михайло Горнятевич.

У ПОКЛОНІ СЛ. ПАМ. Д-РА ОРЕСТА ЯРОСЕВИЧА

Дня 29-го липня 1958 р. у Міннеаполіс, Міннесота, у віці 61 літ помер колишній член УГА, адвокат у містах Ліського повіту в Галичині сл. пам. д-р Орест Яросевич.

Покійний походив з високо культурної та високо патріотичної священичої родини в селі Райське, положеному на західньому березі Сяну, приблизно в географічному осередку Ліського повіту, якого значна частина є добре знана нашій еміграції під назвою “Закерзоння” або “нічия земля” з боїв УПА. За Австрії був це один з найбільших повітів у Галичині у 84 відсотках заселений українцями, частинно бойками, а частинно лемками. Завдяки своєму висуненню на захід та бідноті гірського населення, цей повіт був під національним оглядом відсталий в порівнянні з іншими повітами східної Галичини. Довгий час був він доменою галицького москвофільства та складовою частиною того виборчого округу, з якого ще і при останніх виборах до віденського парламенту вийшов послом москвофіл, а не українець. Тому може і не диво, що у 1918 р. по розпаді Австрії цей повіт не потрапив виставити своїми власними силами вистачаючої кількості війська, потрібного для оборони перед поляками залізничної лінії Сянік (Нове Загір'я) — Хирів. Одинокими замітними подіями з цього часу в пам'яті місцевого населення осталася тільки героїська оборона Команчі*) в Сяніччині та бої в околиці Волі Мигової Ліського повіту. Бракувало тоді там нашої

*) о. П. Шпилька: Визвольні змагання Східної Лемківщини в 1918 році, “Лемківський календар”, 1967 рік.

національно свідомої, військово під час війни вишколеної, інтелігентнішої молоді, яка була б потрапила взяти під свою команду наших здемобілізованих вояків кол. австрійської армії. Як бідний під тим оглядом тоді був наш повіт, найкраще зілюструє цей факт, що з початком першої світової війни у серпні 1914 р. весь ліський повіт дав всього тільки трьох добровольців до Українських Січових Стрільців. Яку велику питому вагу в тодішньому українському життю Ліського повіту мала родина пароха з села Райське, хай говорить знову факт, що один з тих добровольців до УСС був найстарший син цього пароха, тодішній суддя в Сяноці. Два інші сини пароха с. Райське, сл. пам. д-р Маріян і сл. пам. д-р Орест Яросевичі, виконали знову в рядах УГА свій обов'язок супроти України. Відтак у рядах УГА дісталися до Чехословаччини, звідки, після закінчення правничого факультету в Празі, повернулися до Ліського повіту та жили в ньому весь час аж до виїзду на еміграцію у 1944 р., віддаючи свої сили для національного та культурного піднесення нашого народу.

В життю бл. п. д-ра Ореста Яросевича найбільше видатний був час, коли він перебував як адвокатський конціпієнт в Устриках Долішніх. Молодий, енергійний, інтелігентний адвокатський конціпієнт д-р Яросевич пірнув увесь у русло українського творчого життя в усіх його видах, по товариствах, читальнях, кооперативах і т. д. У 1935 р. відчинив він власну адвокатську канцелярію в повітовому місті Ліську. Тут праця на українській ниві оказалась далеко тяжчою. Не знати було від чого почати.

Саме місто Лісько належить до найстарших міст у Галичині та має бути навіть старше від поблизького Сянока. Положене в прекрасній, мальовничій, гірській околиці наших Карпат на східному березі Сяну під "охоною" (в старих часах) імпозантного, старинного, ко-

лись могутого замку (до II світової війни власністю графів Красіцких). Все міщанство Ліська (з правила господарі, а рівночасно ремісники) з походження українське. Ще сто років тому розговірною мовою міщанства була виключно українська мова. Лісько мало дві церкви. Одна церква в центрі міста побіч ринку з величезним цвинтарем довкола неї та кількасотлітніми дубами. Могил на тому цвинтарі вже не видно і ніхто з міщан не вмів сказати, коли на тому цвинтарі відбувалися останні похорони.

Друга церква "за містом", відома від непам'ятних часів з цього, що тут появилася Пречиста Діва Марія і тому та церква була великим відпустовим місцем. Цю старинну церкву, кажуть, що з XIII століття вже в останніх десятиліттях заступлено новою (будови таки не закінчено не з нашої вини). Довкруги цієї церкви був цвинтар, на якому хоронено й українців і поляків. Вже за Польщі дуже не подобалось полякам, що цей цвинтар і церква є виключно українською власністю, бо це був безсумнівний та наглядний доказ, що Лісько є українське, та його польськість недавньої дати. Тому всякими способами старалися вони стати співвласниками цвинтаря, або мати на ньому хочби невеличку капличку. Українське міщанство (Церковне Братство) до цього не допустило, а поляки не рішилися творити свій власний цвинтар мабуть тому, що в Ліську майже кожна міщанська родина мала в собі греко-католиків і римо-католиків (синів хрестили в обряді батька, дочок в обряді матері).

До Ліської парохії крім міста належало кілька доколичних сіл з трьома власними церквами. Ще на початку цього століття можна було бачити в Ліську тих наших парохіян з сіл у козацьких шапках. Так їх називали наші міщани.

Лісько та ліська наша парохія може похвалитися тим, що з неї (з с. Глинне коло Ліська) походить перемиський Єпископ сл. пам. Кир Йосафат Коциловський, який так по геройськи, не капітулюючи перед фізичним насильством, боронив наш Владичий Престіл.

Є в Ліську також костел, недавної дати (мабуть XIX століття), дар родини графів Красіцких.

Ще у 1904 р. в магістраті Ліська лиш один урядник і один поліціант були поляками, а цілий персональний склад управи міста з довголітним (24 роки!) бурмістром, ліським міщанином Йосипом Біляком на чолі, були українці. В кімнатах бурмістрів відбувались регулярні проби українського хору, у великій залі засідань магістрату відбувались українські, аматорські вистави і вечірки з танцями.

Найбільше польонізація міського міщанства (спершу була це тільки латинізація) наступила у другій половині XIX сторіччя. Причина цього дуже цікава та оригінальна, однак не місце тут на цьому довше задержуватися. У XX століттю польонізація ішла поволі, зате під час польської окупації західніх наших земель в 1918-39 рр. в Ліському магістраті залишився зі старих часів лиш один українець поліціант, а весь інший склад управи міста становили виключно поляки. При виборах до міської ради в 1933 р., завдяки польським махінаціям при голосуванні, не вибрано ні одного українця до управи міста, хоча між Ліськими міщанами було ще стільки українців, що протест проти тих виборів підписало більш управлених до голосування міщан ніж треба було голосів на вибір одного радного.

Як залишки українського походження у психіці польської частини Ліського міщанства можна розглядати такі явища, що, наприклад, ще й до другої світової війни в такі дні як наше Різдво, Йордан, Великдень та під час реколекцій ОО. Василян, а тим більше під час відпустів

в церкві “за містом” наша церква була повна міщанства обох обрядів.

З буйно заповідаючого перед першою світовою війною розвитку українських установ Ліська лишилися засновані приблизно у 1910 році ліським міщанином Михайлом Габлінським українська Читальня “Просвіта” та українська кооператива “Народній Дім”. Динамізм українського відродження при заснуванні тих установ заступила статистика і то лише в силу закону безвладности, який в нашій суспільній мові можна виразити словами: “не датися”. Треба подивляти тих наших ліських міщан, які “мимо всього” таки справді відвідували читальню (послухати радіо або заграти в доміно), ходили з колядою на “Рідну Школу” та від часу до часу давали якусь аматорську театральну виставу.

Більшість із них, та емерит Савула, заплатили за це своїм життям у 1941 р. Вище згаданий Михайло Габлінський брав участь у визвольних змаганнях, як булавний УГА. У 1940 р. був вивезений більшовиками в Казахстан разом з дружиною та дочкою. Після повороту в 1946 р. помер серед нужди у віці 83 років на Долішньому Шлеську в Польщі.

Рівнож із признанням треба згадати тих наших старих, ще австрійських емеритів (Савула, Мартинюк, Будзиновський), які згідно з своїм переконанням давали все для народної справи, вірно доглядаючи майна кооперативи, збираючи вкладки на “Рідну Школу”, українських інвалідів і т. д.

Однак це все була лиш статика. Українське Лісько проспало час після першої світової війни, коли то у східних повітах Галичини так буйно розвивалася кооперація та релігійне й національно-політичне життя українців.

Склався на те ряд причин.

І ось одну з тих причин з місця зрозумів та своїм приміром старався усунути новий ліський адвокат сл. п.

д-р Орест Ярославич. Він визнавав засаду, що “не можна українському адвокатові чи українському лікареві жити приватно в добрих товариських взаєминах з польським старостою та бувати в польському касині, й одночасно прилюдно бути в ролі українського провідника, за якими повинно йти українське населення, яке бореться та мусить боротися проти цього ж старости”. Може то не велика мудрість, але на це треба мати характер, бо не так то легко перевести це в життя в малому містечку, де всі знаються і живуть під безпосереднім та чуйним оком старости.

На такому тлі і з такою місцевою традицією нові практики сл. п. д-ра Ореста Ярославича на ліському ґрунті були просто “революційні”. Його принципіальність та характерність далися скоро відчуті. Він стає душею українського товариства, в першу чергу в середовищі місцевого довколишнього українського духовенства та місцевої української інтелігенції (з правила старі емерити з австрійських часів). Найшовши вже в перших днях дорогу до нашої читальні, нав’язує безпосередні, особисті зв’язки з українським міщанством. Він стає українським прапорним мужем у Ліську і на нього орієнтуються всі чисті серцем українці Ліська і повіту.

Безсумнівною та рішучою його заслугою було припинення “політики” безхребетности в Ліську та домагання найбільшого зусилля, розбудови українського організованого життя, перехід від добрих бажань та вічних сумнівів до діл. Із його швидких осягів того часу треба згадати оснування за його ініціативою та при його активній співпраці, Кооперативній Гуртівні в Ліську в 1939 р., що обслуговували дооколішні кооперативи та наших купців. Це мав бути зв’язок будучого Повітового Союзу Кооператив у Ліську. Гуртівня розвивалася дуже добре і аж дивно, що аж цілих 29 літ після заснування “Народнього Дому” в Ліську треба було на неї ждати.

Не зважаючи на порівняно невелику кількість українського організованого громадянства в Ліському повіті, українська потенційальна енергія нашого населення була величезна. Вистачив невеликий поштовх і потенційальна енергія перемінювалася в кінетичну. Літом 1932 року вистачила з польської сторони провокативна вістка, що по селах будуть усувати хрести, поставлені у 1848 р. з нагоди знесення панщини та знову буде заведена панщина, щоб викликати величезний спонтанний революційний рух цілого ряду сіл (Лобізва, Угерці і т. д.). Аж зі Львова мусіли прибути регулярні поліційні частини та зводити цілі бої з населенням. Ліське староство вже було спаковане, а державні і самоврядні урядовці поляки були готові до втечі. Цю величезну потенційальну енергію нашого населення потвердили вповні пізніші події в Ліському повіті за часів УПА та факт масової участі молоді повіту в рядах УПА.

Знаючи ту потенційальну енергію, д-р Орест Ярославич урахував її у своїх планах розбудови українства в повіті і місті.

Однак поляки здавали собі справу з того, що Ліський повіт є українським та числилися з усіма можливостями. З вибухом війни у вересні 1939 р., сл. п. д-р Орест Ярославич, а з ним ліський декан, парох села Монастирця, о. Олександр Степанка та інж. Д. Мачай стали в'язнями першого польського концентраційного табору в Березі Картузській.

Крім заслуг як члена УГА, було це найвище признание за українську діяльність сл. п. д-ра Ореста Ярославича. Найвище, бо дане ворогом. Хоч цей побут д-ра Ярославича в Березі Картузській не був довгим, а зате був він страшний у своїх наслідках, коли мова про його здоров'я. Він відбився катастрофально та був початком тої недуги, на яку він стільки терпів в останніх роках свого життя.

Советсько-німецький кордон вздовж Сяну поділив у 1939 р. Ліський повіт між дві держави. Лісько припало Советам. Село Райське і місто Балигород (зі своїм судом) дістались німцям.

Звільнений під час розпаду Польщі з Берези Картузької, сл. п. д-р Орест Ярославич осів у Балигороді. Як рішучий противник німецького нацизму, ніколи не пішов з ним на співпрацю. Мабуть також з тих причин не вернувся вже до Ліська після прогнання советів з Галичини у 1941 р., а відчинив адвокатську канцелярію в Устріках Долішніх. У 1944 р. виїхав на еміграцію до Німеччини.

У 1951 р. не виїхав за океан, бо не хотів залишити в Німеччині свого хворого брата, тепер уже покійного д-ра Маріяна.

Тоді почався у д-ра Ореста Ярославича період т. зв. "німецької економії". В цьому часі вдалося нам обом відшукати себе і я дістав знову вгляд у його життя.

Сірі будні безвиглядного життя постійно безробітного, старшого віком інтелігента виповняв він студюванням нашої історії передовсім останніх десятиліть. Спеціальну увагу присвячував державним документам та залюбки опрацьовував їх з правничої точки погляду "для науки на будуче" — казав він та вірив, що його генерація буде потрібна при будові нашої держави.

Другою ділянкою його спеціальних зацікавлень була доля наших земель, які ще і нині остали під Польщею, а в тому числі передовсім доля його рідного Ліського повіту. Він не міг ніяк погодитися з доконаним фактом насильного виселення нашого населення зі споконвіку наших батьківських земель. Можна не могли противитись активно проти насильства, але ніколи не вільно його узнати — казав він. Нікому не вільно відбирати від другого його природне право на землі, на якій народився, виріс, де жили віками його предки.

Він звертав завжди увагу на застрашаючий факт, як мало ми знаємо про нашу найближчу нам частину української землі, а саме про Лісько та Ліський повіт. Навіть пересічний інтелігент не знає більше ніж те, що вже діялось за його життя і те, що чув від старших від себе, тобто найдалше те, що чув ще дитиною від старих людей.

У цьому місці напрошується питання, що знатимуть про нашу Ліську Землю та її історію далші покоління. Це вважав він дуже важливим передовсім тому, що сучасний стан у Ліській Землі, як і взагалі виселених поляками земель може тривати довший час. Це спонукало його збирати дані про Ліську Землю та її історію. Відшукував на еміграції уродженців і мешканців Ліського повіту та просив їх писати спомини.

Не можу сказати, як далеко ця праця зайшла. Дещо з того мав він уже викінчене до друку; наприклад про масакру українського ліського міщанства в 1941 р. Друком ці його праці не появились.

Не знаю наскільки і чи взагалі відгукнулись візвані ним інтелігенти до писання причинків до історії Ліської Землі.

А може таки найдеться особа чи установа, яка хотіла б і мала змогу продовжити започатковане діло сл. пам. д-ра Ореста Яросевича.

Завдяки своїй вдачі, станови свого здоров'я, та специфічним відносинам на еміграції, не брав він участі у "вищій" політиці. Однак за те був там, де міг допомогти іншим: приятелю і зовсім чужій людині згідно зі засадою "варта цього і потребує". Також був він завжди там, де треба було йому наставити свою голову для оборони і добра української дитини.

У 1955 р. помер його брат д-р Маріян, а у 1956 р. вже з доволі лихим здоров'ям приїхав д-р Орест Яросевич до ЗДА, до своєї сестри, вдови у Міннеаполісі. Тут

став він на фізичну, непосильну працю. Відтак прийшла недуга, операція, довго триваюче безробіття і знову фізична праця в умовах надірваного здоров'я. Одначе і тоді помагав він в міру сил фінансово нашим залишенцям у Німеччині та нашим виселенцям з Ліського повіту в Польщі.

В останніх місяцях у пресі в Польщі появилось багато матеріалів про "Бещади". Тією назвою окреслюють тепер в Польщі наші землі в Ліському і Сяніцькому повітах. Зі заселюваного українським народом впродовж більше ніж тисячі літ, загосподареного терену в центрі Європи постали джунглі, і, як кажуть тепер поляки, "дикий схід". Уряд там будує і вдержує в доброму стані сітку доріг та залізничних колійок із метою експлуатації лісу. В околиці Устрік Долішніх недавно найдено нові нафтові терени. Всякі спроби заселити ті землі польським населенням виявилися, принаймні покищо безуспішними. Варшава старається спопуляризувати ці землі серед польського населення через туристику, будує (та плянує) ряд туристичних пристановищ у повіті. Так, наприклад, в Ліську, коштом 700 тисяч золотих, відремонтовують замок для літнього відпочинку шахтарів із Горішного Шлеська і т. д. Не припинилося теж плянування щодо заселення чужонаціональними колоністами. Невдачу більш як десятилітніх заходів у цій справі ілюструє факт, що наприклад у Тісній (Ліський повіт) мешкає тепер тільки 40 родин, а мало їх бути до цього часу около 3 тисячі. На дуже вигідних, довгореченцевих банкових кредитах можна там купити велику кількість землі під господарство, але... не нам, споконвічним жителям тої землі.

В Ліську велику церкву біля ринку замінено на магазин, а церкву "за містом" посеред цвинтаря зруйновано, висаджуючи динамітом у повітря її залізобетонні частини. В інтересі правди треба зазначити, що порядні поважні люди з-посеред ліського польського міщанства

не одобрювали ані виселення нашого населення, ані руйнування церкви, ані перемінювання іншої церкви на магазин. Однак і Лісько мало свою Голгофу.

Місто, як відомо, живе зі села. Не стало населення в повіті і місто занепало.

На ці всі ненормальності і страхіття, реагував завжди дуже живо д-р Орест Ярославич, а місяць перед смертю він реагує на відомості з рідної землі у своєму листі такими словами: "Хотів би я зайняти якесь становище до цих подій, що спричинили розгром церков у Ліську і щодо різних "плянувань" у "Бещадах", але — повірте, я не в силі, бо недописує мені зір". При кінці липня мала прийти операція його очей. Поки це сталося, прийшла комплікація в іншій частині хворого організму, і по короткій, дуже тяжкій недозі наступила смерть.

Не стало д-ра Ореста Ярославича, вірного сина Ліської Землі, яка плаче за своїм добрим Сином.*)

Знову інша наша дерев'яна церква на цвинтарі теж розвалена, цвинтар дуже опущений, зарослий всяким хабазям; ніхто трави не косить. При вході на цвинтар по лівій стороні є спільна могила міщан — членів Просвіти в Ліську, помордованих у пивниці Гравера — це сталося вночі з 20 на 21 червня 1941 року.

Саме місто Лісько сьогодні дуже сумне; нема тут українського життя, не чути української мови; є ще кіль-

*) Дуже цікаві та повчаючі статті автора Олександра Кривовязи, що появилися в "Лемківських Вістях" у 1968 і 1969 рр. доповнюю сумною вісткою, що нашу старинну українську церкву св. Отця Миколая в Ліську розвалили поляки та на цьому місці побудували мурований дім у вигляді якогось магазину. При цьому сталася ще така подія, що поляк "охотник", який пішов розвалювати нашу церкву, декілька тижнів пізніше відобрав собі життя, сам повісився.

ка українських родин, але страх має великі очі, а ворог не спить.

— Які ж ми щасливі тут в Америці, що маємо вільну українську пресу, вільну українську мову, нашу рідну Церкву, свою українську культуру.

— Чи кожний українець і українка читають, піддержують і поширюють свою рідну пресу?

М. Пилипчак

УКРАЇНСЬКЕ ЗОРГАНІЗОВАНЕ, СУСПІЛЬНЕ ЖИТТЯ

На переломі ХІХ і ХХ та в перших початках ХХ століть українське організоване, суспільне життя в Ліську скупчувалося довкола церкви з її Церковним Братством та ратушу (будинку міської управи т. зв. магістрату). Найкращим доказом того був український церковний хор, що завжди співав на Великих Службах Божих у церкві, свої проби відбував теж у магістраті.

Український особовий склад в адміністрації міста, саме в магістраті багато причинився до того, що тогочасне суспільне життя міщанства в нашому місті було властиво українським суспільним життям Ліського міщанства; між ними українці — бурмістр, ліський міщанин Йосиф Біляк (помер около 1910 р.) та секретар магістрату, ліський міщанин Микола Кривовяза (помер у 1904 р.).

У великій залі засідань міської ради в ратуші, (найбільшій тоді залі в Ліську) відбувалися міщанські забави, аматорські вистави (заля була так побудована, що мала окреме місце для сцени, як у театрах), і весілля дуже заможних та дуже визначних міщан. В ратуші містилася пожежна сторожа із міщан, якої виборним на-

чальником був секретар магістрату. Пожежна сторожа була самотнім тоді в Ліську спортивним товариством з власними не лише пожежними, на спеціальній для тої цілі побудованій вежі на торговині, але й гімнастичними вправами та давала власні забави з танцями і фестини; вона мала власну оркестру на дутих інструментах (труби і т. д.). Брала теж участь під час походу на ріку Сян в свято Йордану, держала почесну сторожу при Божих Гробах у церкві та костелі.

Найвизначнішим українським діячем того часу в Ліську був адвокат д-р Іван Сас Струтинський. За Австрії в нас були т. зв. "повітові ради" (мабуть щось подібного до "земств" на українських землях під царатом). На чолі повітової ради стояв маршал і віцemarшал. Маршалом ліської повітової ради був ліський поміщик, поляк граф Красіцький, а віцemarшалком був д-р І. Сас Струтинський. У великій поверховій камениці д-ра Струтинського "на пляхах", в Ліську відбувалися великі прийняття, на які зїжджалось наше українське духовенство з повіту на наради. Щоб не послаблювати нашого польського фронту на терені повітової ради ідеологічною боротьбою між нами (русинами), д-р Струтинський потрапив знайти спільний знаменник для всіх наших угруповань і був загально шанованим нашим представником у повітській раді. Д-р Іван Сас Струтинський помер приблизно між 1908 р. та 1910 р. Повітова рада поставила своїм коштом на його могилі в Ліську дуже гарний, мармуровий нагробник з українським написом.

З діяльності д-ра Струтинського на економічному полі треба назвати засновану ним "Завдаткову Касу" ("Каса залічкова") в Ліську, яка в своїх початках навіть і поміщувалася в його камениці; урядовцями в тому часі (по кілька годин денно, або тижнево) були міщани, що працювали в магістраті (секретар і касієр магістрату).

Д-р І. Сас Струтинський був добре підготований ще до свого прибуття до Ліська, як це можна судили хоч би з того, що вже до того часу у ХІХ століттю наше міщанство видало з-поміж себе — двох священників, одного директора школи, які між своїми ровесниками та між своєю ріднею в Ліську мали національно політичні впливи.

Ліські міщани читали українську пресу та українські книжки (я особисто бачив між нашим міщанством того часу). Чи більше чим один міщанин пренумерував "Діло" (український щоденник для інтелігенції) не знаю, але що один пренумерував, знаю з певністю і я міг би його назвати, це був мій батько. Більша скількість міщан передплачувала тижневик "Свободу" (захоплювалися її літературними додатками) та книжечки львівської "Просвіти" (одна з таких книжечок з табелями кубікування дерева була настільною книжкою в тих міщан, що займалися воженням "клеців" з ліса до тартаку.

Один з наших міщан провадив "агенцію" нашого львівського товариства обезпечень від вогню "Дністер" (получено національну працю з економічною). Українське кооперативне товариство обезпечень на життя "Карпатія" у Львові мало перед другою світовою війною з-поміж усіх повітів у Галичині найбільше своїх членів із ліського повіту. Це свого рода мірило національної свідомости та патріотизму населення, бо чужонаціональних обезпечених фірм працювало тоді в нас багато.

До національної праці д-ра Струтинського слід зачислити хор під диригентурою учителя ліської хлоп'ячої школи Івана Савкова. Хор був дуже чисельний (на чотири голоси, понад 50 осіб), диригент з високою музичною освітою, при тому прекрасний педагог, спів не лиш церковний, але і світський. Співані Служби Божі у нас були справжніми концертами. З світських пісень нашого хору "Реве та стогне", "Дніпро широкий", "Ой ходила

дівчинонька беріжком”, “Взяв би я бандуру”, “Козак від’їжджає, дівчинонька плаче”, та інші.

Наш хор був для ліських міщан, міщанок і міщанської молоді справжньою, систематичною, довголітньою школою українського національного виховання.

Треба згадати теж про аматорські вистави хору. Крім традиційної “Гостини св. о. Миколая” та “Вифлеємська Ніч”, відбувалися щороку “запусти” з хрустом, пампухами, співом хору та з музикою й танцями.

Українське Лісько тих часів користало також з загально українських імпрез. З моїх дитячих літ приблизно 1906 р. задержалася мені в пам’яті наша поїздка кількома фірами до дві милі від нас віддаленого міста Сянока на виставу українського театру (мабуть Садовського, який тоді з Марією Заньковецькою об’їздив Галичину). Іншою подією того рода в моїй пам’яті задержався приїзд кобзаря з наших земель тоді під царатом до Ліська. Давав він свій концерт в залі ратушу. Перед концертом можна було купити книжечку з текстом пісень, які він співатиме. Слова пісні з концерту “Казала Солоха прийди, прийди...” Лісько довгий час співало.

Приблизно в 1905 р. заснував Іван Савків “Бібліотеку українського учительства Ліського повіту з осідком в Ліську”. Членами її було українське учительство Ліська та околиці (учитель Мричко з Березки), українська уряднича інтелігенція в Ліську та деякі з міщан. При основуванні місячні вкладки членів бібліотеки були дуже високі, 2 корони (початкова місячна платня вчителя в тих часах була 40 корон!).

В бібліотеці був прекрасний вибір книжок вповні відповідаючий вимогам інтелігента: повні річники “Літературно-наукового Вістника”; всі видання львівської “Видавничої Спілки”, “Руської Письменности” і т. д. Книжки поміщувалися в приватному мешканні Савкова. Виїзд Савкова з Ліська був кінцем існування цієї так

дуже потрібної бібліотеки. Книжки бібліотеки перебрала новозаснована “Читальня Просвіти” в Ліську і ще в 1914 р. вони в ній були. Перед другою світовою війною вже тих книжок у Ліську не було.

Дуже впливовою особою в Ліську був о. Іван Секе-ла, парох Ліська під кінець ХІХ століття, родом з українського села Смільник, коло Лупкова в Ліському повіті; його син, визначний пізніший перемиський адвокат д-р Роман Секела, з яким я в 1921 р. говорив про Лісько.

**
*

М. С.

ТИМОТЕЙ СТАРУХ — НЕВГНУТИЙ ОБОРОНЕЦЬ ПРАВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Тимотей Старух — син Михайла і Катерини з Войтановських, уроджений 27. 2. 1860 р. у Вижній Бережниці, повіт Лісько. Батько його Михайло був послом до першого Галицького Союму (правдоподібно в р. 1868, коли то було вибрано кільканадцять українців). В селі не було школи, то Михайло приймив для своїх двох молодших синів — Антона і Тимка, мандрівного учителя.

В р. 1880 Тимотей Старух, покликаний до австрійського війська, служив при 2-ім полку уланів в околиці Відня. В р. 1883 вступив до ц. к. австрійської жандармерії. Хоч у мундурі австрійського жандарма — помагав усюди українському населенню. Через те перекидали його службово по різних місцевостях східної Галичини, як: Бережани, Бучач, Зелене Устя, Львів, Нараїв, Соснів, Козова, Бурштин, Делятин і інші. В р. 1889 оженився в Золотій Слободі, пов. Бережани, спенсіонувався в р. 1886 і там поселився, як господар. Від цього часу почав інтензивну працю — освітню і політичну, в Бережанським і сусідніх повітах.

В р. 1900 кандидував на посла при тодішній Куріальній системі і перепав.

В р. 1905 виникли різні іштрайки по селах Поділля, в яких брав живу участь.

Коли була проголошена в Австрії система загальних виборів до Австрійського Парляменту, т. зв. 4-ри прикметникове виборче право, в р. 1907, був вибраний послом до Австрійського Парляменту з округи Бережани — Рогатин, поборовши свого противника-москвофіла д-ра Дудикевича і цей мандат затримав аж до розпаду Австрії в р. 1918.

Рівно ж був вибраний послом і до Галицького Союму в двох останніх каденціях, які то каденції визначилися безкомпромісовою боротьбою українського соймового клубу за виборчу реформу до Союму. В цих часах обидва брати Антін і Тимотей Старухи визначилися в головній обструкції в Соїмі, як і рішучими промовами і проти польської шляхти і поляків в обороні прав українського народу на галицькій землі.

В часі першої світової війни 13. 6. 1925 р., при відвороті московської армії з Галичини, “царська охрана” арештувала його разом зі сином і вивезла на заслання до Ядрина, Казанської Губернії, де перебував аж до революції. В р. 1917 через Москву вернувся на Україну, а опісля до Галичини.

В час української влади У.З.Н.Р. в Галичині виконував уряд посаджика міста Бережан, де мешкав від 1912 року.

Брав участь в делегації З.У.Н.Р. в нарадах “Трудового Конгресу” в Києві, де був призначений на першого заступника голови “Трудового Конгресу”. (Гл. “Визвольна боротьба на західно-українських землях у 1918-23 рр.” — Сидір Ярославин).

При відступі УГА з Галичини, виїхав до Ориніна коло Камінця Подільського, де застала його польська армія.

Арештовано його і перевезено до Бережан, а потім до Львова до арештів при вул. Баторого. В часі судової розправи в польському суді (судили обидвох представників української влади в Бережанах: Тимотея Старуха — як посадника міста Бережан і радника Масляка — як повітового старосту повіту Бережани, дістав кровотечу з легенів і, як тяжко хворого, випущено його тоді за кавцією на волю 5 січня 1921 року.

Два останні роки свого життя перебув з родиною в Бережанах. Переслідований і непокошений безперервно польською поліцією, помер 21 квітня 1923 р. Похований в Бережанах на міському цвинтарі, недалеко гробу бл. п. лікаря і народнього діяча полковника д-ра Романа Ковшевича.

Коротка характеристика політичної діяльності:

“Як гірський орел злетів пок. Тимко Старух з лемківських гір на українське золоте Поділля, щоб селянську масу зрушити до кращого освітнього і політичного буття на Галицькій Землі”. (З промови над гробом — 1923 р.). Тимотей Старух був маркантною постаттю селянина-лемка-самоука. Діставши скупі основи освіти в рідному селі, пішов з лемківської землі у світ та шукав людей, “щоб добру навчили”. Свою працю самоосвіти, досягнув загальну високу освіту, оволодів знаменито німецьку мову, що влеглиши йому становище посла в австрійському парламенті.

Одідичивши від свого батька безкомпромісовість в боротьбі за кращу долю селянина — підстави української суспільности, був у цьому послідовним аж до своєї смерти, без огляду на особисті і родинні некористи і переслідування. Цю його працю оцінила селянська каста Поділля, коли поставила його на кандидата в послы 1907 р., помимо “Народнього Комітету” у Львові. Самі селяни об’їздили день і ніч виборчу округу, щоб вибрати свого кандидата на посла, що й досягнули.

Тому то кривду зробив у своїх споминах — вже тоді покійному Тимотееві Старухові — пок. д-р Кость Левицький, коли написав, що Тимко Старух лиш з демагогічних причин забажав стати послом. Помимо своїх великих заслуг, д-р Кость Левицький не міг стерпіти, що Тимотей Старух, без наукових дипломів, досягнув також посольський мандат, як і він і то в цій самій виборчій окрузі та без попертя і грошевої допомоги “Народнього Комітету”. Та по виборах той самий Тимотей Старух став опісля карним членом посольського клубу, народньо-демократичної партії, головою якого був д-р Кость Левицький.

Безкомпромісовим у боротьбі за права українського народу, був і в посольській діяльності. Належав разом з послом Будзиновським і іншими до лівого крила клубу та нераз виступав дуже рішучо там, де цього не бажав собі д-р Кость Левицький. Наприклад, — під час дебати над тютюневим монополем у парламентах, коли була актуальна справа за український університет, почав самочинно обструкцію — більш п’ятигодинну промову — без відома проводу Українського Клубу. Під час промови справа опинилася в особистій канцелярії тодішнього цісаря Австро-Угорщини Франц-Йосифа І. По довгих переговорах промову перервав, доставши хоч допомогу 10,000 корон на українську гімназію в Рогатині. Ця подія наробила багато шуму в парламентах і в міністерстві та піднесла престиж українського представництва в парламентах.

Мав зударин і з д-ром К. Трильовським — послом з радикальної партії — на тлі оборони прав українського народу, коли цей писав що іншого в “Громадським Голосі”, а що іншого робив на терені парламента, доставши свого часу концесію на будову залізничні на Гүцүльцині.

Мандат посольський уважав за святість, яку повірили йому його виборці. Стало об’їздив свою округу, уряджував десятки віч, на які сходилися тисячі селян та отими вічаними і зборами робив немало мороки австрійсько-поль-

ським адміністративним властям своєї округи. Картав немилосердно за бездіяльність в праці для народу кожного — чи то інтелігента, чи селянина.

Свою безкомпромісовість в боротьбі за українську державну самостійність обстоював між іншими на “військовій з’їзді” в Києві, в тому часі, коли в Москві був уряд Керенського. Обстоював не жадну автономію, але повну самостійність державну, за що з’їзд його спонтанно оплескував. Говорив: “Автономія для України, це те саме, що автономія пана для собаки. Так широка автономія пса, як довгий панський ланцюг. Сьогодні всі, навіть і малі народи творять самостійні держави, а ми українці — на сором — пертрактуюмо про автономію”. За це свій же уряд у Києві грозив йому ув’язненням.

Ту ж безкомпромісовість в обороні прав своєї української нації продовжував і до своєї смерти. В свій час Тимотея Старух був гідним заступником і оборонцем українських мас на Галицькій Поділлі.

**
*

АНТІН СТАРУХ

Антін Старух — старший брат Тимотея, народився і мешкав в Бережниці Вижній, повіт Лісько. Займався господарською, яку знищили йому поляки, як зайняли Лемківську землю. Всю родину опісля вивезли на “земі одзискане”.

Був довгі літа війтом у своїм селі і освітнім та політичним діячем в повіті Лісько. Здобув і посольський мандат до Союму у Львові, де разом із братом Тимком обстоював права українського народу.

Помер за польської окупації і похований у рідному селі.

**
*

ДО ШКОЛИ — ДО ЛІСЬКА

У всіх чотирьох селах, що належали до Ліської парохії (Веремінь-Лучки, Гузелі, Янківці, Глинне), не було школи від початку їхнього існування. Не було і примусу навчання. Хто хотів — посилав дітей до школи до Ліська. Мої батьки теж післали мене туди. Вставав я щодень раннім ранком — літо, чи зима — і маршував до школи.

Пригадую собі, як проходив я біля парку поміщика Красіцького, то завжди цікавила мене таблиця над входом до цього ж парку. В першій клясі цікавила мене тому, бо я не знав, що саме на ній написано (не вмів ще читати). В наступному році, як ходив я вже до другої кляси і вмів уже прочитати на цій таблиці назву “Леско” — тоді зацікавила мене ця назва. Чому “Леско”, а не “Лісько”, як у нас на селі говорили?

Та не лиш тоді, але бо і пізніше зацікавила мене ота назва. За Австрії було “Ліско”, поляки ж перемінили на “Леско”. Звідси пішла ця назва? В Ліському повіті є села, що мають подібну назву: Лісковате і Лішна. Історичні джерела стверджують, що вже в 15 сторіччі, а то й раніш, була тут княжа осада. Осада була українська і настільки численна, що вже в 17 ст. побудувала собі церкву, яка донедавна стояла за містом. Інша мурована церква, новішої дати, стояла в самому центрі міста, недалеко старого ринку. Був ще й другий, т. зв. новий ринок, що розбудувався в 19 ст., коли польський поміщик гр. Красіцький спровадив до Ліська польських осадників і збудував їм костел.

Лісько повітове місто; тут були всі уряди. Положення міста дуже не вигідне. Розбудоване воно на узбіччі гори (Башти), що доходить до долини Сяну і кінчиться доволі стрімким спадом. По боках того узбіччя глибокі долини, які й були перешкодою для ширшої розбудови міста. На узбіччі — поміж містом і Сяном — парк і замок. Парк був одним з найкращих у Галичині.

Австрія мала чималі труднощі при будові доріг, якими треба було получити Лісько зі світом — на схід, південь і захід. Треба було будувати високі і довгі насипи, щоби побороти дуже стрімку спадистість терену, на якому побудоване місто.

В 19 ст. місто згоріло. Мабуть було воно тоді ще переважно дерев'яне. Потім відбудувалося вже муроване. Побудоване Лісько на ту саму форму, що й Львів, чи Самбір. По середині чотирикутного ринку стояв міський будинок (магістрат). Довкола ринку були дома — християнські та жидівські, із склепами та ресторанами. На ринку — в торгові дні — зупинялися численні вози з кіньми. Торговиця була окремо. Інший — новий ринок — теж був чотирикутний, з деревами і травниками. Посередині, поміж деревами, стояла статуя Божої Матері. При одному боці велика кругла криниця, з якої всі брали воду. При цьому то ринку була жіноча школа.

Ліський повіт мав 1832 км кв. Населення було 92.576 (в р. 1926). В тому 3-5 тисяч поляків і жидів. Отож повіт був чисто український. Зате зовсім інакше було в самому Ліську. На 5 тисяч населення найбільше було жидів, бо аж 2 тисячі, українців було 1.5 тисячі, решта зайшли поляки. Українці мали дві церкви, поляки один косцьол.

Жида мали в своїх руках усю торгівлю. Українці і поляки жили передусім з праці на ріллі. В долині над Сяном, пониже міста, була добра врожайна земля. І тут ліські міщани вирощували городину, зокрема дуже гарна цибуля, що її продавали продовж цілого року. І тому то ліських міщан прозивали "цибулярами". Збіжжя найбільше сіяли на Горбовинах — поміж Ліськом і Глинним.

Життя міщан було переважно бідне і суттєво нічим не різнилося від життя селян. Жили вони з поля та ділили його поміж своїх дітей, як і селяни. Вкінці дійшло до того, що не було з чого жити. Правда, були поміж мі-

щанами вже й фахівці, як: шевці, кравці, боднарі, стельмахи, столярі, ковалі, які обслуговували не тільки місто, але й довколишні села. Були пізніше і купці та їхні посередники. Деякі працювали навіть по різних урядах. Але назагал — міщани ставали з кожним роком бідніші. І тому то багато з них, як і селяни, шукали праці за морем.

Але хоч неодному з них біда заглядала до очей та до горшка, то однаково — їх поведінка супроти селян була гордовита. Завжди давали відчутти селянам, що вони міщани є кимсь вищим і кращим. Селяни звичайно посміхалися з тієї міщанської гордовитости, але проте — при зустрічі зверталися до них через “пане” (і). Випадків подружних зв'язків поміж міщанами і селянами майже не було.

При кінці 19 ст. в Ліську було дві школи — дівоча (6 кл.) і хлопяча (6 кл.). Дівоча школа мала свій власний будинок при новому ринку. Директором тієї школи був українець Михайло Барна. Походив він із західньої Лемківщини, на що вказувала його мова із справжнім лемківським наголосом. Хлопяча школа не мала свого будинку — тоді щойно його почали будувати. Кляси розміщені були скрізь у місті — у винаймлених кімнатах.

Не знаю, як там була в дівочій школі — чи учительки мали багато турбот із своїми ученицями. Але у хлопячій школі, задержати сякий-такий лад у клясі було дуже тяжко, особливо в тих старших клясах (5-6). Я був щойно в другій народній і ми мали клясу при долішній вулиці, пониже костела. Учитель — молодий і лагідний, якого ми всі дуже любили, покарав за щось учня-жида. Тоді то зібралася на вулиці ціла хмара жидівських підростків, озброєних камінням, погрожуючи учителеві побиттям. Куди гірше було ще зі старшими учнями, які не хотіли вчитися, або робили щось наперекір. 5-6 кл. звичайно провадив директор, який велів примінювати інколи й тілесні кари.

Як викінчено будинок хлопчакої школи, для нас-учнів було дуже приємно вчитися в ясных просторах шкільних кімнатах, яких нам дотепер бракувало. Школа була польська з обовязковою наукою української мови, яку починали вчити від другої кляси.

Кожної неділі ходив я до церкви до Ліська. Одной неділі (я був тоді у другій клясі) пішов я, як звичайно, до церкви, станув на своєму постійному місці — перед лавками — вийняв молитвенник і почав молитися. Молитвенник був польський — дістав я його в школі, як нагороду пильности. По-українському не вмів я ще тоді читати, бо саме в другій клясі щойно починалася наука української мови. За мною, в першій лавці сидів ліський посадник Йосиф Біляк. Не знаю, як довго я отак молився, та враз почув над своїм вухом слова посадника:

— То ти, хлопче, молишся з польського молитвенника?! Невже не знаєш, що ти повинен з руського молитвенника молитися?! (Треба зазначити, що це був 1898 рік, і назва “український” не була ще належно поширена).

Почервонів я аж по самі вуха, замкнув молитвенник і ніколи більш не відчинив його. А що по-українському я ще не вмів тоді читати, то з українського молитвенника почав молитись щойно в наступному році.

Як перейшов я до третьої кляси, то нашим господарем був учитель Бородзіц, старший уже, дуже добрий педагог, якого ми всі дуже шанували. Він не знав української мови, бо походив з польських земель. З ним саме довелось мені мати мою першу в житті перепалку на тлі національнім. Завжди було так, що перед і по науці він велів мені молитися “Отче наш” і “Богородице Діво” — очевидно по-польському. І я спочатку молився. Та одного дня я збунтувався — не захотів молитися.

— Чому ж ти не молишся? — здивувався учитель.

— Як поляки будуть молитися по-руському, тоді русини будуть молитися по-польському — відповів я.

Учитель пильно подивився на мене, а тоді сказав молитися учневі-полякові. Мені ж не сказав ні однісінького слова докору. Проте добрі взаємини поміж нами залишились і надаліше.

Але третя кляса стала пам'ятною для мене ще й з іншої причини. Тоді саме вперше я стрінувся з українським священиком та українським учителем. О. Федорчак учив релігії, а учитель Савків — української мови. О. Федорчак походив мабуть таки з Ліської Землі. Виглядав слабовитого здоров'я, був блідий і ніжний. Ми учні дуже любили його. Саме оця його ніжність полонила нас усіх. І хоч його згодом і не було вже в Ліську (перенесено його мабуть до Ярослава), проте залишились про нього найкращі спомини не тільки в мене, але і в інших моїх ровесників, які пішли до гімназії в Сяноці, чи Перемишлі.

Учитель Савків був зовсім протилежної вдачі: був строгий, вимагаючий, педант. З ним злучила нас доля на довгі роки, бо він довго був у Ліську. Мабуть і на літні ферії нікуди не виїжджав, бо коли ми, учні гімназії (в числі 5) з'їжджалися на ферії до Ліська, чи в околицю Ліська, то він збирав нас усіх разом і ходив з нами на прогульки — інколи навіть доволі далекі. Провадив теж учитель Савків мішаний хор, що дуже гарно співав кожної неділі і свята в нашій церкві. Оснував теж аматорський гурток та їздив з виставами аж до Балигорода.

Треба знати, що нашої інтелігенції було тоді дуже мало. Ліський повіт був здавна дуже занедбаний. Наші селяни привиклі були уважати, що інтелігентні люди — це тільки чужинці. І тому поява інтелігента-українця, що скрізь і всюди вживав тільки української мови, селянам подобалася і ділала на них підбадьоруючо. Тута народу за кращим життям, в якому і селянин зі своєю мовою почувався б гідно, мусіла бути здавен-давна дуже велика. Поява української інтелігентної людини була ознакою, що надходять інші часи, коли то і селянинові стане краще.

Кінець 10-го і початки 20-го ст., це був саме той час, коли перед нашим селянином ставали проблеми, якими він дотепер не цікавився. (Спонукою до зацікавлення були: парламентарні, чи соймові вибори, опісля перша світова війна і українська армія, а потім друга світова війна і УПА).

Парохом у Ліську був о. Іван Секела. Не пам'ятаю його. Знаю тільки, що він був хворий і лікарі порадили йому поїхати на південь (тодішньої Австрії) і він поїхав туди. Але повернувшись, скоро помер. Народ дуже жалував за ним. Після нього прийшов о. Бірецький, як парох.

З Ліських міщан характеристичною постаттю був вище вже згаданий посадник міста Й. Біляк. Урядював він у ліському магістраті продовж десятків років. Пригадую собі його, як учень народної школи, потім, як гімназист і вкінці, як студент університету. Був це високий, сильно збудований чоловік, з бакенбаардами, тому був подібний до якогось альпейського німця. Була це людина, що вповні відповідала вимогам того часу. А вимогою держави (Австрії) було тоді, щоб усі народи жили в мирі. Такі ж вимоги були і в місцевої влади (у поляків). Їм бажалося мати спокійне населення в повіті без будь-яких національних терть. То ж не диво, що й посадник, якого вибирали всі жителі міста (українці, поляки і жида) — повинен був бути прикладом того співжиття. І посадник Біляк вірив, що таке співжиття є можливе та що воно вийде на добро усім. Тому то в цьому дусі часто висказував він свої думки, тоді, коли ми були вже студентами гімназії, а потім — університету. Але це не означало, що він резигнував зі своїх національних почувань. Ні! Він — догадуюсь — боявся за нас, молодих хлопців, щоб якийсь нерозважний крок не пошкодив нам.

Як був я в сьомій класі гімназії, купили мені батьки ровер. На тому ровері я часто їздив зі Сянока до Ліська і повертався знову до Сянока, де я ходив до гімназії.

Одного разу переїжджав я попри дім посадника, що був побудований недалеко ринку, в горішній вулиці. Посадник, як звичайно по праці, сидів на веранді й покурював свою люльку. Люлька ця мала довгий цибух, що до запалювання її він завжди покликував когось. Переїжджаючи, я чемно поздоровив його.

— Зажди, хлопче! — зупинив мене. — Запали мені люльку!

Я зупинився в ту ж мить і почав запалювати люльку посадникові. Він подякував, пакнув кілька разів свою люльку, а тоді запитав:

— Це твій ровер?

— Та мій — кажу.

— Хто ж тобі його купив?

— Батьки мої купили мені.

— Ага! Та не ліпше зробили б, якби були купили тобі корову?!

— На чому ж тоді їздив би я до Сянока? — запитав я дещо збентежений.

Посадник засміявся (мабуть на згадку, як то я виглядав би, їдучи до Сянока на корові) і махнув мені рукою, на знак, що авдієнція закінчена.

Поїхав я далше. Та в моїй душі враз заворушилось щось. Мене обсіли рої думок. Почав я дорікати собі, що може дійсно був надто легкодушний, приймаючи такий дорогий дарунок від батьків. Може дійсно посадник має рацію. Хоч він сам і багатий, проте знає, як то загалові приходить тяжко кожний сотик. І тому видаток кількадесять ринських (чи, як на Глиннім кажуть: "ринцьких") — це ж небувалий люксус. Може дійсно, оті, видані на ровер гроші, можна було зужити на щось кориснішого?

Щойно багато років пізніше я переконався, що ліський посадник незовсім таки мав рацію — що їзда на ровері конче потрібна. Та чи тільки на ровері? Потрібне

було і вміння їздити верхи на коні, на лижвах, лещатах, плавання, а навіть ходження на ходильниках.

Як був я учнем гімназії, то завдяки вмінню плавати, врятував я життя моему товаришові, який мало що не втопився в Дністрі. А як став я лікарем, то як же часто доводилось мені їхати на ровері до хворих! Ну, але, щоб їхати ровером, треба, щоб була сяка-така дорога. У гори — не поїдеш ровером гірськими стежками та пляями. Тоді то вже треба їхати верхи на коні, а то й пішки іти.

Часто, будучи ще малим десятилітнім хлопцем, любив я “гальопувати” на коні. Одного разу забажалось мені сісти на дуже норовистого коня, що чомусь раз-у-раз намагався скинути мене зі свого хребта. І так справно потрясав хребтом, що я, наче мяч, злітав на землю. Ну, але в ту ж мить я знову вискакував на коня, щоб за хвилину-дві знову ж упасти на землю. Вкінці мій кінь уговкався якось і я повернувся на ньому додому, як переможець.

То ж їдучи верхи на коні до хворих у горах, я часто згадував оту свою їзду з хлопячих літ. Як же придалась вона мені в житті — в моїй лікарській практиці — не менше, як латина для писання рецепт.

А ходильниці? Чи подумав би хто, що вони теж будуть потрібні лікареві? Та й мені не приходило це на думку, як у школі, під час шкільних перерв, ми — учні вчилися ходити на ходильниках.

Як був я на першій своїй лікарській посаді в Тісній, мене покликали до хворої жінки. Жила вона у віддалі понад 10 км. від Тісної. Було це пізною осінню, коли то дощ і сніг падали наперемін, а то й одночасно. Газда, який їхав зі мною, зупинив коні над річкою, що завдяки безнастанним опадам, стала широка на яких 15 м. Позлізали ми з газдою з воза й думаємо, як дістатись до тієї хворої, хата якої була за рікою. Кладки нема, а води в річці багато — возом не переїдеш, тим більше, що протилежний беріг стрімкий.

— Якби ви, пане лікарю, вміли ходити на ходильницях, то й жури ніякої не було б — каже мій господар.

— Та же вмію! — відповідаю.

— Так і кажіть! — зрадів він.

Вмить найшлися ходильниці. Станув я на них і вправно перейшов річку туди, а потім і назад.

Вертаючись візком додому, мимоволі нагадалась мені гімназія, де вчили нас 5 мов (2 старинні і 3 новітні), а на ходильницях, ми, учні, вчилися ходити тільки під час перерв. Як то часто не знати, що саме придасться в житті.

Ну, але я надто далеко вже відійшов від теми. То ж вертаюся до посадника Біляка. Дбав він дуже про церкву. Уфундував навіть до церкви бічний вітар. Дбав і про хор, а як треба було, то й матеріально допомагав. Уфундував стипендію для учнів своєї родини. Це все на ті часи було дуже багато. Наше національне життя було тоді майже ніяке. Не було ще тоді читальні ані в місті, ані по селах.

По селах, під самим Ліськом панувала страшна неграмотність. Дехто посилав дітей до школи, до Ліська. А все ж таки було нас трьох, які вийшли з тих сіл і покінчили гімназію та університет. До тих трьох — крім мене — належали ще д-р Іван Любомирович, філолог, пізніше учитель української гімназії у Львові (помер в Аргентині) і правник Н. Н. З ліського міщанства було двох учнів української гімназії в Перемишлі. Один з них, Іван Ромович, згинув в 1919 р. в польському концентраційному таборі, другий, Олександр Кривовяза закінчив техніку в Празі; помер в Америці.

До нашого товариства належав у пізніших роках теж і Богдан Пюрко (батько його прийшов до Ліська, як судовий урядовець), який ще як учень гімназії виказував чималі музичні здібності. Він провадив наш аматорський гурток і давав разом з нами — в часі літніх ферій — аматорські вистави не лиш у Ліську, але й поза Ліськом.

Він був душею нашого товариства. А батько Б. Пюрка, хоч і старша вже людина, проте не жалів труду і ходив з нами колядувати по селах — на національні цілі.

Наші міщани, хоч були осілі в Ліську з діда-прадіда, підпадали надто сильно під впливи польських міщан. Щоденною їхньою мовою стала мова польська. А міщані по-дружжя вели до асиміляції нашого міщанства.

Зворотною точкою в національному житті Ліська було заложення в 1908 р. читальні “Просвіти” та при ній аматорського гуртка. Читальня стала центром українського життя. Приходили до читальні не тільки молоді, на проби хору, чи аматорських вистав, але і старші, щоб прочитати часописи. З читальні виходили теж і пляни господарського піднесення. Зорганізовано теж Народній Дім, споживчу кооперативу в Ліську. Лісько прокинулось із довгого важкого сну.

Наше українське населення в горах душилося на своїх маленьких неврожайних клаптиках землі, де картопля родилась завбільшки волоських горіхів, а зі збіжжєвих культур виростав тільки один овес, та й то дуже вже мізерний. Сама польська статистика подає, що в ліському повіті було 76.577 гектарів орної землі. З того припадало 21.000 гектарів на 12.876 селянських родин; решта (55.000 гект.) припадало на 1.647 господарств великої власности; реформи були конечні.

Народні школи навіть половині дітей не давали освіти. Для крайно-збіднілого населення не основано ніодної фахової школи. Не було жадних фабрик, роботи в лісах станули. Українській організації кооператив, що одинока спішила з допомогою збіднілим селам, держава не то що не помагала, а навпаки — навіть подекуди ставила перешкоди.

Коли в 1912 р. українська Шкільна Централь вислала двох студентів (Лева Маркова і мене), щоб розвідати на місці про можливість основання української гімназії в

Ліську, показалося, що не так уже легко можна буде перевести в життя цей задум. А то — почерез матеріяльну нужду і малу національну свідомість та майже поголовний анальфабетизм. Тут могла б була зарадити державна допомога та її ніколи не було. Потім прийшла перша світова війна й перешкодила реалізації цієї справи.

Дороги були у такому жалюгідному стані, що для деяких частин повіту були вони прямо фізичною перешкодою в організації культурній, чи економічній.

Шпитальна поміч на 100% — жадна. В повіті не було навіть одного шпиталю. Найближчі шпиталі були в Сяноці і Турці.

Але народ мимо всього був прив'язаний до своєї землі. Доказом цього великого прив'язання хай буде те, що люди, їдучи на заробітки до Америки, верталися із важкозапрацьованим грошем на рідну землю і платили за морг поля 1 — 1.5 тисячі долярів, тоді, коли на Поділлі морг чорнозему коштував около 100 золотих (тобто 4-5 разів менше).

Це ж ясне, що заходила конечна потреба переведення реформ. Та замість реформ, повоєнна Польща вибрала далеко простішу розв'язку — ліквідацію цілого племені. Одних виселено, інших помордовано. Села спалено, а все культурне надбання знищено. Церкви, оті свідки давньої народньої культури (деякі старовинні — великої історичної вартости) знищено теж. Постало “ди́ке поле” — над Сяном, яке дуже, а дуже нагадує оте “ди́ке поле” — над Дніпром, перед віками. Зникли багатолюдні села, завмерло людське життя. А зловіщий пугач — символ Ліська — прийшов до голосу не тільки над пустарями Ліської Землі, але і всієї Лемківщини та Посяння.

В. Лесняк

**ПРОФ. Д-Р ІВАН БРИК — ВИЗНАЧНИЙ СИН
ЛІСЬКОЇ ЗЕМЛІ**

Одним з найвизначніших суспільних діячів і науковців, яких видала Західня Україна, був проф. д-р Іван Брик, син коваля, уроджений дня 8 липня 1879 р. в містечку Долішні Устрики, пов. Лісько. Народню школу закінчив в Устриках, гімназію в 1898 р. — в Перемишлі, де був відзначаючим учнем. Від 7 гімн. був провідником тайного самоосвітнього гуртка. На львівському університеті студіював філософію, українську і слов'янські мови й літератури.

В часі студій був членом виділу “Академічної Громади” й активним членом-учасником праць “Наукового Кружка”. Під впливом о. Йосифа Фолиса займався освітньою, політичною й організаційною працею.

Одержавши державну стипендію по трьох роках студій у Львові, виїхав на студії до Липська, відтак до Праги. На той час припадає сецесія українських студентів на львівському університеті — в 1902 р. Тоді то в Празі опинилося велике число українських студентів-сецесіоністів, яких Іван Брик зорганізував і довів до заснування “Української Громади”, якої був першим головою. В тому часі чехи уважали українців за росіян. Треба було переводити важку й завзяту освідомлюючо-інформаційну працю серед чехів, в якій то праці брали живу участь українські студенти: Лев Ганкевич, М. Січинський та інші.

На університеті в Празі Іван Брик слухав викладів проф. Т. Масарика, проф. Габавера й інших. З Праги перенісся на студії до Відня, де працював під проводом професорів Ягіча і Йодля. В дні 22 грудня докторизував-

ся на віденському університеті на доктора філософії. Мав можливість виїхати до Липська — посвятитись університетській кар'єрі, але не користав з цього, та вернувся до Львова, щоб скласти іспит на учителя середніх шкіл.

В тому часі — 1904 р. у Львові відбувались “Українські Наукові Курси”, на яких д-р І. Брик викладав українську граматику. По відбутій військовій службі, в 1905 р. перейшов на учительську посаду в українській Академічній Гімназії, де вчив українську і латинську мови. В шкільному році 1910/11, користаючи з відпустки, виїхав на наукові студії до Праги.

В часі світової війни служив в австрійській армії — в Перемишлі. По капітуляції австрійців у перемиській кріпості в 1915 р., попав у російський полон — Перовськ-Туркестан, з якого повернувся в часі революції в 1918 р. до Львова. Негайно зголосився в Секретаріаті Військових Справ, де приділено йому відділ інтендантурі.

По визвольних змаганнях в 1918/19 рр. викладав у зорганізованому в 1921 р. Тайному Українському Університеті у Львові.

В Головному Відділі Т-ва “Просвіта” працював від 1906 до 1920 р. (з перервою в часі війни), як секретар і директор канцелярії. В численних комісіях Т-ва брав якнайактивнішу участь і часто, почавши від 1906 р., виїжджав у терен до філій і читалень “Просвіти”, між іншими був у Яслі, Новому Санчі, та в інших українських місцевостях, де існували, або основувалися “Просвіти”.

Від 1919 р. постійно вибирано його першим заступником голови. В 1922-2 рр., відтак 1928-29 рр. і від 1932 до 1939 р. був головою Львівської “Просвіти”. Ювілейні Загальні Збори Т-ва “Просвіта” в дні 21 березня 1929 р. — за великі заслуги для Т-ва в суспільній і науковій праці, іменували д-ра І. Брика своїм почесним членом — тобто наділили його найвищим відзначенням.

Від 1919 р. був він також дійсним членом Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові. В 1909 р. сповняв функцію секретаря-організатора просвітно-економічного Конгресу. Від 1923 — 1925 р. був редактором "Письма з Просвіти". В 1928-29 рр. був головою ювілейного комітету "Просвіти" і головою конгресової секції, яка підготувляла "Просвітний Конгрес", з нагоди 60-ти ліття "Просвіти".

Численні звіти з праці Т-ва подавав у виданнях "Просвіти". Видано книжки, як: "На народній роботі" (Борис Грінченко, 1910 р.), "З Маркіянових Днів", 1911 р., століття уродин М. Шашкевича. Спільно з М. Коцюбою зредагував "Взірцевого Господаря" в 1909 р. і "Пропам'ятну Книгу Конгресу", 1910 р.

Працював активно в "Шкільному Союзі", коли першим головою був проф. Михайло Грушевський, д-р Іван Брик секретарем.

Свої наукові праці з ділянок: письменства, історії української культури і чесько-українських взаємин, публікував у "Записках Наукового Т-ва ім. Шевченка" у Львові, "Українсько-руським Архіві", "Збірнику Львівської Ставропігії" з 1921 р. і в "Ювілейнім Збірнику на пошану акад. М. Грушевського". Його цінні науково-публіцистичні дописи друкувались у львівському "Ділі", "Громадській Думці", "Українській Думці", "Старій Україні" і в багатьох чеських журналах.

Вдержував д-р І. Брик зв'язки з чеськими славістами. З нагоди відзначення 10-тиліття державної самостійности, Чехо-словацький уряд відзначив самотіного українця, д-ра І. Брика орденом чеського льва.

Від Т-ва "Просвіта" був у Кураторії "Національного Музею" у Львові, та місто-президентом відділу "Міжнародного позашкільного виховання" у Варшаві.

На чужині, в Ляндеку, Тироль, помер 1947 р. проф. д-р Іван Брик, визначний філолог та громадський і педагогічний діяч.

ЛІСЬКИЙ ДЕКАНАТ

(Зібрав Юліян Бескид)

З огляду на цілковите ступошення, знищення та зма-
зання з карти Європи, у вужчому значенні — з карти За-
хідньої України та її перлини Княжої Землі Лемківщини
десяток українських споконвіку та автохтонних осель у
Ліській окрузі (така сама доля стрінула цілу Лемківщину
з Надсянням, Ярославщиною аж поза українські ріки По-
прут і Дунаєць на заході межового кряжу українських
земель) разом з вандальським буренням соток Божих хра-
мів, спаленням їх, ограбленням і збещещуванням, при то-
му поголовним, насильним (уживаючи при цьому своє вій-
сько, дикунську свою поліцію та для їх помочі всяке ма-
зурське шумовиння — наймлених катів-грабіжників, зло-
діїв, убивців безборонних людей — старців, жінок і малих
дітей) вигнанням усіх українців з їх прапредківських осель
і знищенням їх віковичної — бо ще з Княжих часів — куль-
тури — пустинею лежить уся українська велика й квітуча
недавно, прекрасна Надсянська полоса, при цьому ство-
ренням експериментальних штучних озерищ (у “польських
Бещадах”!!!), на дні яких у намулі й багнюці лежать ук-
раїнські затоплені десятки сіл у коліні ріки Солянки й
долішнього Сяну з пречудовими оселями — як Райське,
Терка, Станкова, Розпуття, Лихова, Лучки, Глинне, Гузе-
лі, Ліщовате, Безміхова, Манастирець, Великополе, Тер-
нава, Вільхова, Ракова, Пашова, Руденка, Орелець, Без-
михова, Романова Воля, Дзвиняч, Хотень, Мінеральні
Угерці та інші в напрямі до княжої старинної оселі Ба-
лигород, (це знаменита тема для історичного опрацьован-
ня топографічного й ономастичного значення українсько-
го назовництва з науковим ствердженням, що ці оселі ні-

коли не були поляцькими, але їм надавали назви українські автохтони в далекій давнині; безперечно за одобренням українських князів, що володіли цими своїми багатими українськими обширами та твердо стояли на сторожі західніх меж княжої України).

До Ліського Деканату належали такі українські оселі: **Бібрка** з церквою Положення Ризи Пресвятої Богородиці, збудована в 1830 р., дочерна **Мичківці**, з церквою св. Юра, збудована в 1911 р., дочерна **Здвижень** з церквою Воздвиження Чорного Хреста, збудована в 1894 р., з Бібрки до Ліська віддаль 15 км.

Ванькова з церквою св. Параскевії, збудована в 1792 р., дочерні: **Ропенка** з церквою Рождества Пресвятої Богородиці, збудована в 1726 р. та **Бреликів** з богослужбовою каплицею, збудована в 1896 р. (До Ропенки доїздив священник з Хирова).

Завадка з церквою св. Параскевії, збудована в 1838 р., дочерні: **Станкова** з церквою Собора Пресвятої Богородиці, збудованою в 1888 р. та **Розпуття** теж з церквою Собора Пресвятої Богородиці, збудованою в 1865 р.

Креців з церквою Господнього Богоявлення, збудованою в 1784 р. з дочерними в Крецівській Волі та Лихавій (староство в Добромилі, суд у Бірчі, залізниця в Залужі).

Лісько з церквою св. О. Миколая, збудованою в 1846 р., дочерні: **Ліська Посада** з церквою Рождества Пресвятої Богородиці, збудована в 1575 р., **Янківці** з церквою Святої Покрови, збудованою в 1850 р., **Беремень** з присілком **Лучки**; церква Рождества Пресвятої Богородиці, збудована в 1875 р., з **Глинним** і **Гүзелями**.

Ліщовате з церквою св. Параскевії, збудованою в 1922 р.

Лүкове з церквою св. Димитрія, збудованою в 1828 р.

Манастирець з церквою Преображення ГНІХ, збудованою в 1820 р., дочерні: **Безмихова** з церквою Рождества

Пресвятої Богородиці, збудованою в 1830 р.; дочерні **Лукавиця та Залуські Лазі** (в Лукавиці залізнична зупинка).

Постолів з церквою Рождества Пресвятої Богородиці, збудованою в 1879 р., з дочерною в **Постоловій Волі** (віддаль до Ліська 5 км.).

Середниця з церквою Святої Покрови, збудованою в 1785 р.; дочерні: **Долішній Дзвиняч** з церквою св. Параскевії, збудованою в 1815 р. з присілком **Романова Воля**.

Середнє Велике з церквою св. Параскевії, збудованою в 1894 р.; дочерна **Хотень** з церквою Святої Покрови, збудованою в 1870 р.

Тернова Гірна з церквою Успення Пресвятої Богородиці, збудованою в 1817 р.; дочерні: **Великополе** з церквою св. Михаїла, збудована в 1865 р., **Тернава Долішня** й **Вільхова** з церквою Собора Пресвятої Богородиці, збудованою в 1887 р.

Тирява (Волоська), містечко з церквою св. Параскевії, збудованою в 1900 р., дочерні: **Ракова**, з церквою св. О. Миколая, збудованою в 1806 р. (відновленою в 1900 р.); **Пашова** з церквою Собора Пресвятої Богородиці, збудованою в 1819 р. (відновленою в 1902 р.).

Угерці (Мінеральні) з церквою Рождества св. Івана Хрестителя, збудованою в 1834 р.; дочерна в **Руденці**, з церквою Собора Пресвятої Богородиці, збудованою в 1843 р.; **Орелець** з церквою Успення св. Анни, збудованою в 1759 р. (до залізниці в Угерцях віддаль 3 км.).

Чашин з церквою св. О. Миколая, збудованою в 1835 році.

Усіх українців у Ліському Деканаті до часу ганебного ляхського погрому та насильного вигнання українських автохтонів з їх старинних осель — **було 22.482 душ**.

Крім затоплення штучними озерищами багато українських осель у Ліській окрузі, понищення старинних церков (деякі майже 200 — 150 літні!) займанці й зайди ще одне штучне озеро створили в середньому коліні

ріки Вислока, 5 км. у віддалі з Боська в українському селі Синів, пониже т. зв. Сиготи й затопили врожайну широку долину “Вацлавщину”, усю Сороканину ріллю напроти села Пасвиська, Позняковівку над руслом Вислока аж до меж Романівської Рудавки й княжої української оселі Тарнавки над горішніми притоками ріки Вислока.

Не міг господар Демко відучити старого кацура, щоб не поганив збіжжя в сусіку, прив’язав йому камінь до шиї та вкинув у кручу...

Такі кручі будують зайди на свої голови в заплаті за руйну Княжого Бескиду!

**
**

**ЧИТАЙТЕ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
Й
ПОШИРЮЙТЕ
“ЛЕМКІВСЬКІ ВІСТІ”**

**одинокий український національний часопис
у вільному світі,
що боронить прав Лемківщини та вірно
насвітлює всі події, зв'язані
з історичною правдою віковичної приналежно-
сти княжої Землі — Лемківщини до України.**

**“ЛЕМКІВСЬКІ ВІСТІ”
Річна передплата: \$ 5.00**

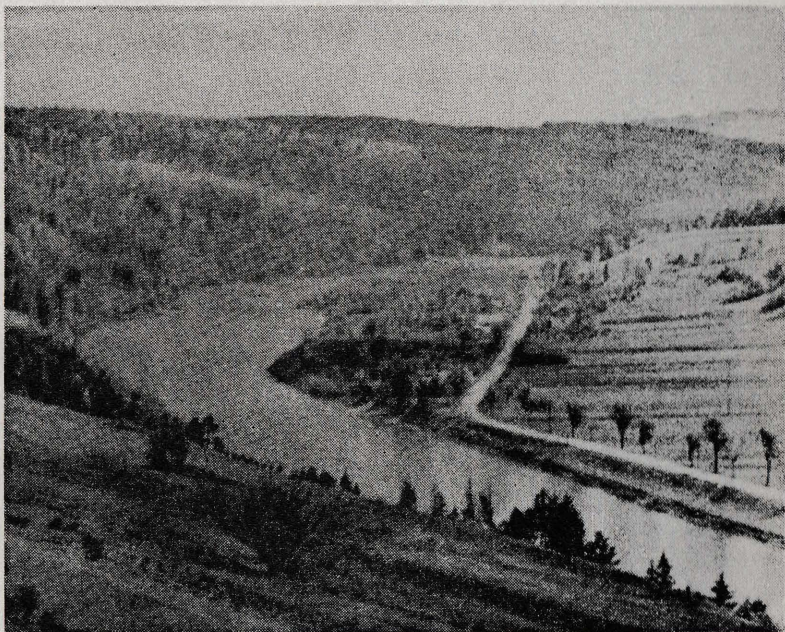
**Замовлення з передплатою (грошовим
переказом або чеком), просимо слати:**

LEMKO NEWS

P. O. Box 68, Post St. "E", Toronto, Ontario, M6H 4E1

**Кожний уродженець Лемківщини повинен бути
членом своєї земляцької організації!**

Ціна: \$ 2.00

Долиною Сяну в дорозі до Балигороду через Лучки, Гузелі, Веремінь, Глинне, Янківці, Гочва, бундючно розпершись в авті, їхав кат Лемківщини, комунар і погромник громадян Еспанії під час її визвольної боротьби — генерал Кароль Сверчевські, — польсько-московський шовініст і гробокопатель Княжої Лемківщини — застрілений 28 березня 1947 року каральною рукою українських воїнів Української Повстанської Армії, які своєю кров'ю по героїськи боронили рідну свою країну.